

Egyptští bohové

Obsah

<u>AMON</u>	<u>3</u>
<u>ANUP</u>	<u>10</u>
<u>APOP</u>	<u>16</u>
<u>ATON</u>	<u>22</u>
<u>ATUM</u>	<u>26</u>
<u>BASTET</u>	<u>32</u>
<u>ESET</u>	<u>38</u>
<u>GEB</u>	<u>45</u>
<u>HAPI</u>	<u>50</u>
<u>HATHOR</u>	<u>53</u>
<u>HEKET</u>	<u>60</u>
<u>HOR</u>	<u>62</u>
<u>CHNUM</u>	<u>69</u>
<u>CHONSU</u>	<u>73</u>

<u>CHONTAMENTEJ</u>	<u>76</u>
<u>MAAT(BOHYNĚ)</u>	<u>78</u>
<u>MEHEN</u>	<u>81</u>
<u>MESCHENET</u>	<u>83</u>
<u>MIN</u>	<u>85</u>
<u>MONCU</u>	<u>88</u>
<u>MUT</u>	<u>93</u>
<u>NEBTHET</u>	<u>96</u>
<u>NEHEBKAU</u>	<u>100</u>
<u>NECHBET</u>	<u>102</u>
<u>NEIT</u>	<u>105</u>
<u>NUN</u>	<u>111</u>
<u>NUT</u>	<u>114</u>
<u>PTAH</u>	<u>119</u>

<u>RE</u>	<u>123</u>
<u>SACHMET</u>	<u>130</u>
<u>SELKET</u>	<u>134</u>
<u>SERAPIS</u>	<u>138</u>
<u>SEŠAT</u>	<u>140</u>
<u>SOKAR</u>	<u>143</u>
<u>SUTECH</u>	<u>147</u>
<u>ŠU</u>	<u>153</u>
<u>TEFNUT</u>	<u>158</u>
<u>THOVT</u>	<u>162</u>
<u>TUTU</u>	<u>171</u>
<u>USIR</u>	<u>176</u>
<u>WADŽET</u>	<u>183</u>

Amon

Jméno

Jméno boha **Amona** znamená **Skrytý** či **Nespatřitelný**. Od doby Nové říše se jedná o jednoho z nejvýznamnějších egyptských bohů.

Ikonografie a sféry vlivu

Amon bývá zobrazován v lidské podobě jako muž s božským vousem, na hlavě mívá korunu se dvěma pery, z nichž každé je rozděleno ještě do sedmi částí. Dle některých názorů mohou tato pera odkazovat na skutečnost, že původně se jednalo o božstvo, spojované s větrem a jeho neviditelnou silou. Objevuje se s červenou kůží, po amarnské době pak i s modrou, což mělo zřejmě opět odkazovat na spojitost s větrem a původním praoceánem. Může být zobrazen stojící nebo sedící na trůnu. Amonovým zvířetem byl beran, který měl zřejmě odkazovat na jeho ochrannou moc, někdy tedy bývá Amon zobrazen jako muž s beraní hlavou. Je-li zobrazen v rámci hermopolského Osmera, může mít též

hlavu žabí. Dalšími zvířaty, se kterými může být spojen, jsou nilská husa a had.^[1]

První zmínky o Amonovi nalezneme v Textech pyramid ^[2], kde je zmiňován spolu se svou partnerkou **Amaunet** jako jeden z bohů hermopolského Osmera, které představovalo aspekty praoceánu Nu. Už v Textech pyramid se objevují i Amonovy ochranné aspekty.

Další zmínky o Amonovi pak pocházejí až z časů 11.dynastie, kdy se objevuje jako lokální božstvo thébského regionu, a díky tomu, že Egypt byl po Prvním přechodném období znovu sjednocen právě z Théb, Amon v této době nabývá na významu a nahrazuje další místní božstvo, Moncua. Panovníci následující 12.dynastie často nosili jméno Amenemhet ("Amon je na čele"). Postupně Amon získává sluneční aspekty a objevuje se v synkretické podobě jako **Amon-Re**. Stává se čím dál významnějším, a během Nové říše je už nejprzednějším z bohů a bývá nazýván jejich králem. V Thébách tvořil trojici s bohyní Mut a Chonsuem, případně **Nefertemem**. ^[1]

Egyptští bohové

Na konci Nové říše byli Amonovi kněží tak mocní, že na sebe strhli vládu a Amon byl prohlášen hlavou státu. Během Třetího přechodného období tak v Horním Egyptě fungoval teokratický stát, v jehož čele formálně stály tzv. "božské manželky Amonovy". [3]

Mýty a funkce

Charakter a funkce Amona se během egyptských dějin velmi měnily, a z relativně nepříliš významného božstva se postupně stal vládce egyptského pantheonu.

Král bohů

Už v Textech pyramid se objevuje zmínka o "Amonově trůnu". Epiteton "král bohů", které se později stane typickým Amonovým přívlastkem, je prvně doloženo v Bílé kapli Senusreta I. v Karnaku. Jako skutečný vládce bohů se Amon objevuje zvláště od Nové říše, bývá nazýván Pán světa, Nej přednější z bohů, Pán trůnů Obou zemí atp. Na základě tohoto aspektu jej Řekové později ztotožnili s Diem, a v ptolemaiovské době se objevuje jako **Amon-Zeus**.

Stvořitelské božstvo

V pozdní thébské kosmogonii byl Amon ztotožněn se stvořitelským bohem, což se zřejmě odvíjelo od jeho původní role v rámci Osmera. Objevuje se pak jako **Amon Kematef** ("Ten, jenž dokončil svůj čas"), božstvo v hadí podobě, které se vynořilo z praoceánu a stvořilo další bohy, kteří pak vytvořili svět. V této své podobě byl symbolem nekonečné obnovy a regenerace.

Dle novoříšských hymnů měl Amon stvořit svět pomocí myšlenek a slov, podobně jako tvoří svět Ptah v mennoferské teologii.^[1]

Božstvo plodnosti

Od 12. dynastie se objevuje také **Amon Kamutef** ("Býk své matky"), ityfalská podoba Amona v aspektu boha plodnosti. Toto epiteton odkazuje jak na plodivou sílu, tak na mýtus, podle něž se Amon měl zrodit v podobě býka ze své matky, nebeské bohyně ve formě krávy. V této podobě bývá též spojován s bohem Minem, a lze se setkat i se synkrezí **Amon-Min**.^[4]

Egyptští bohové

Sluneční božstvo

Jak již bylo řečeno výše, jako **Amon-Re** je Amon také božstvem slunečním. Ačkoliv byl tedy skrytý a nepoznatelný, ve světě se projevoval skrze sluneční svit.

Válečné božstvo

Zvláště v thébské oblasti má Amon také válečné aspekty, a to zejména ve spojení s bohem Moncuem. Na počátku Nové říše bylo vítězství vládců Théb nad Hyksósy připisováno právě Amonovi. Během celé Nové říše byl Amon považován za boha, který chrání panovníka v bitvách a toho, kdo zajišťuje jeho vítězství. Z válečných tažení byla do jeho chrámů přinášena bohatá kořist. [4]

Otec panovníka

Amon měl také funkci panovníkova božského otce, což můžeme vidět například na zobrazeních legendy o božském zrození panovníka.

Kult

O Amonově kultu před Novou říší je známo velmi málo. Od Nové říše se však objevuje mnoho Amonových chrámů po celém Egyptě, přičemž nejvýznamnějším centrem Amonova kultu byl Vaset (Théby). Zde byly také Amonovi zasvěceny dva obrovské chrámy (v dnešním Karnaku a Luxoru). V oblasti Západních Théb byl uctíván hlavně v zádušních chrámech panovníků.

Během vlády 26. dynastie byl vybudován Amonův chrám v oáze Síwa, který se stal proslulou věštírnou, kterou měl později navštívit i Alexandr Veliký.

Každodenní rituály na počest Amona měly zajišťovat správný chod světa a fungování řádu maat. ^[5]

Nejvýznamnějším Amonovým svátkem byl svátek **opet**, kdy byla Amonova socha nesena z Karnaku do Luxoru, kde se měl spojit se svou božskou partnerkou, bohyní Mut. Dalšími významnými procesími, oslavujícími Amona, byly poutě do Medínet Habu na Západním břehu Nilu, spojované se vzkříšením mrtvých a obnovou sil bohů, panovníka i celého Egypta.

Egyptští bohové

Amon byl samozřejmě i předmětem lidové zbožnosti a různých magických praktik.

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 1,2 Janák 2005 : 23 - 25.

↑ Např. PT 301.

↑ Shaw 2010.

↑ Skočit nahoru k:4,0 4,1 Wilkinson 2003 :92 - 97.

↑ Tobin 2001.

Anup

Jméno

Anup, egyptsky **Inpu** a řecky **Anubis**, byl spojován především s pohřebišti a mumifikací. Jeho jméno bývá vykládáno několika různými způsoby. Může pocházet ze stejné či podobně znějícího titulu pro královského syna, což by zřejmě souviselo s Anupovou rolí syna Usirova, ale také od slovesa *inēp*, které znamená "rozkládat se" či "hnít", a jeho jméno by tak odkazovalo na jeho spojitost s balzamováním a pohřby. V obou případech se však pravděpodobně jedná o pozdní etymologie a původní význam jména tohoto božstva tak zůstává nejasný. ^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Jak již bylo řečeno, Anup byl bohem pohřbů, pohřebišť a mumifikace. Zpodobňován bývá jako muž se šakalí či psí hlavou, nebo přímo jako sedící černý pes či šakal. Již jeho podoba jej spojuje s pohřebišti, neboť psi a šakali často žili na okrajích pouští, a tedy v místech pohřebišť, po kterých se

Egyptští bohové

potulovali, a také vyhrabávali mělké hroby. Právě před takovými i jinými narušiteli mělo božstvo v šakalí podobě pohřebiště ochraňovat. Vzhledem k této své funkci měl Anup také trestat provinění vůči bohům, a to především vykrádání a znesvěcování hrobů. ^[2]

Mýty a funkce

Zrození Anupa

Anup je považován v různých textech za syna rozličných božstev - jako jeho matka se podle verze objevuje například Bastet, Nebthet nebo kraví bohyně **Hesat**, jako jeho otec se potom uvádí Re či Sutech. Řecký spisovatel Plútarchos uvádí verzi, podle které byli rodiči Anupa Usir a Nebthet. Stalo se tak kvůli lsti, kdy byl Usir opit, nicméně Usirova manželka Eset podle této verze Anupa vychovala jako vlastního syna. ^[3]

Anup v mýtech o Usirovi

Před rozšířením Usirova kultu byl Anup zřejmě nejvýznamnějším božstvem, spojovaným se zemřelými, pohřby a balzamováním. Už v Textech pyramid je mnohokrát zmiňován v souvislosti s královským pohřbem. Kromě své role

strážce pohřebišť vystupoval také jako ochránce zemřelého na jeho cestě podsvětím.

V pozdějších dobách byl spojován s vládcem říše mrtvých Usirem - byl považován za jeho syna, ale také za prvního balzamovače, který zabalil do pláten a mumifikoval právě Usirovo tělo. [4]

Anup při rituálu otevírání úst

Posmrtný soud a otevírání úst

Anup se také objevuje u posmrtného soudu, kdy zemřelého před tento soud přivádí a dohlíží na vážení jeho srdce. [5] Často je také zobrazován při

Egyptští bohové

vykonávání rituálu otevírání úst, při kterém jsou zemřelému navraceny jeho smysly.

Epiteta

Anup je v textech označován různými epitety - často se objevuje označení **"Pán posvátné země"**, které se vztahuje k jeho vládě nad pohřebišti, přívlastek **"Ten, který je na své hoře"** se zřejmě vztahuje k jeho podobě psa, strážícího pohřby z vyvýšeného místa. Dalším označením Anupa je **"Ten, který je v ut"** - staroegyptské slovo ut označovalo místo, kde bylo před pohřbem balzamováno tělo zesnulého. V podobném kontextu se také objevuje označení **"Ten, který je v čele božího stánu"**, které odkazuje též na místo mumifikace, může se ovšem jednat také o odkaz na pohřební komoru nebo přímo rakev či sarkofág. Dalším titulem Anupa byl **"Ten, který je nad tajemstvími"**, což opět odkazuje na tajemství balzamovačů a mumifikace. Kromě spojitosti s pohřby se také už v Textech pyramid objevuje titul **"Vládce luků"**, odkazující k tzv. devíti lukům, symbolu, představujícímu národy, které byly vůči Egyptu nepřátelské a mohly jej ohrožovat. ^[1]

Pozdější funkce

V Ptolemaiovské a Římské době byl často asociován s řeckým Hermem Psýchopompem, průvodcem duší v podsvětí, nebo podsvětní bohyní Hekaté. Kromě jeho podsvětní charakteristiky byla v pozdějších obdobích více vyzdvihována jeho ochranná funkce, spojovaná nejen s ochranou pohřebišť, ale také s mýtem, podle kterého měl po Usirově smrti chránit jeho manželku Eset a jejich syna Hora.^[5] Objevují se také nové rozměry jeho působení, vysytkuje se jako božstvo vládnucí nebesům a zemi, stejně tak jako bývá spojován s tajemným božským věděním.^[1]

Kult

Anupův kult byl rozšířen po celé zemi, mezi některá významná kultovní cetnra patřila především města, kolem kterých se rozkládala významná pohřebiště, například Mennofer, Héliopolis, Abydos, Sakkára nebo Západní Théby. Dalším střediskem jeho kultu byl 17.hormoegyptský nom. Jeho hlavní město později Řekové nazvali Kynopolis ("Město psů", dnešní el-Qeis). Byla objevena i mnohá pohřebiště posvátných psů.

Egyptští bohové

Už ze Staré říše pochází mnoho textů, vzývajících Anupa, které byly zapisovány na pohřební stély nebo na zdi hrobek. Jako jedno z prvních božstev se Anup objevuje v hrobkách nekrálovských osob, kde bývá zobrazen u vchodu jako výstraha pro zloděje.^[2] Byl také považován za paotrona balzamovačů. Později byl jeho kult ztotožněn s kultem Usirovým.

Jako Anupova partnerka se někdy objevuje **Input**, zejména právě v 17. hornoegyptském nomu, nicméně její kult nebyl nikdy příliš významný.^[5] Při balzamování, pohřbech a různých procesích vystupoval kněz s maskou Anupa, dochovaly se také mnohé sošky a amulety, zobrazující Anupa, který měl ochraňovat zemřelého.^[1]

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 1,2 1,3 Wilkinson 2003 : 187 - 190.

↑ Skočit nahoru k:2,0 2,1 Pinch 2004.

↑ Plútarchos : De Iside et Osiride.

↑ Doxey 2001.

↑ Skočit nahoru k:5,0 5,1 5,2 Janák 2005: 27 - 29.

Apop

Jméno

Apop, v řecké variantě **Apofis**, je poprvé doložen v textech na přelomu Prvního přechodného období a Střední říše. Význam jména je nejistý - může znamenat "Velký řevem", tj. ten, který působí velký hluk, což by bylo odvozené od egyptských slov aa - "velký" a pep - "řvát" nebo "dělat hluk". Dalším možným slovem, od kterého by mohlo být jméno Apopa odvozené, je egyptské aap, které se objevuje v nápise v jedné hrobce ze Staré říše, a které znamená "koktat" nebo "zadržávat se". Ve zmíněné hrobce je toto sloveso použito v tom smyslu, že zemřelý bude před bohy v zásvětí mluvit jasně a bez zahdrhávání. Apop by tak mohl být někdo, kdo vyluzuje nesrozumitelné zvuky. V této souvislosti je zajímavé zmínit, že v sedmé hodině knihy Amduat je o Apopovi psáno : " to jeho hlas k němu přivádí bohy". ^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Apop byl největším nepřítelem slunečního boha Rea a také řádu maat, a tedy také nepřítelem všech bohů i lidí. Ačkoli se nejedná přímo o personifikaci chaosu a ne-řádu isfet, byl Apop jeho vykonavatelem.^[2] Někdy bývá popisován jako ohromný krokodýl, ale většinou se objevuje jako obrovitý had s tělem stočeným do mnoha smyček. Jeho zobrazení i jeho jméno zapsané v hieroglyfech a doplněné determinativem v jeho podobě vždy zobrazuje tohoto hada přemoženého - často má ve svém těle zabodnuté nože, chybí mu hlava nebo je rozřezán. Tato opatření byla prováděna v rámci obav z magického působení obrazů a slov, kdy se zobrazené nebo popsané věci mohly stát skutečností. Na některých zobrazeních z jeho těla vykukují lidské hlavy, které symbolizují bytosti, které Apop spolkl, a které jsou po jeho porážce osvobozeny.^[2]

Mýty a funkce

První doklady Apopova jména se objevují v První přechodné době a Střední říši, a to především v Textech rakví. Ačkoliv božstva v hadí podobě mívají

v Egyptě často ochrannou funkci, Apop ztělesňoval síly chaosu a zla. Jeho hadí podoba mohla být protějškem prapůvodní hadí podoby stvořitele v praocéanu Nu. Podle některých pozdních mýtů se měl Apop zrodit právě už v praocéanu, a to ze slin bohyně Neit, a jeho úmyslem bylo zabránit stvoření světa. Možná je totožný s démonem v hadí podobě, který měl na počátku světa chtít spolknout veškeré pravodstvo, ale nakonec byl přinucen jej opět vyplivnout.

Re v podobě kocoura zabíjí Apopa

Velmi často se objevuje v Nové říši, a to především v tzv. podsvětních knihách, kde každou noc ohrožuje plavbu slunečního boha Rea podsvětní říší útoky na

Egyptští bohové

jeho sluneční bárku. Tyto knihy obvykle popisují Apopův útok a přemožení, které se většinou odehrává v sedmé nebo dvanácté hodině noci. Apop je přemožen buď samotným Reem, často v podobě kocoura, který Apopovi seká hlavu pod posvátným stromem išed, nebo za pomoci dalších božstev - z bohů jde například o Sutecha nebo Thovta, z bohyní pak např. o Eset, Nebthet nebo Selket. Tato božstva vždy nakonec lapila Apopa do sítí. Boje se měli účastnit také zemřelí lidé, plavící se spolu s Reem na jeho bárce.^[3] Podle některých verzí Apop očaroval všechna božstva i lidi na sluneční bárce svým pohledem, výjimku tvořil pouze Sutech, který jej tak mohl proklát svým oštěpem. Po porážce ale vždy Apop znovu ožil, a tento boj mezi řádem maat a neřádem isfet se tak odehrával každou noc. V některých verzích je ovšem sluneční bůh Apopem pozřen, ale následně opět vyvržen, což opět symbolizuje cyklus smrti a znovuzrození. ^[4]

Apop byl spojován také s nebezpečnými přírodními živly a úkazy, například jeho pohyb měl být příčinou zemětřesení a byl též dáván do souvislosti s nebezpečnými nilskými mělčinami, kde mohly ztroskotat lodě.^[5]

Kult

Apop už ze své podstaty nebyl předmětem kultu nebo uctívání, ale můžeme se setkat s prostředky, jejichž pomocí mělo být možné ochránit Rea, krále, nebo kohokoliv jiného, kdo rituál či zařikání prováděl, od Apopovy zlé moci. Existují i texty, které měly tohoto hada zneškodnit magicky, tzv. **Kniha o přemožení Apopa**. V těchto textech jsou často vzýváni nebezpeční a strašliví bohové, aby Apopa zničili, a to včetně jeho jména, stínu, a jeho magické moci,^[5] což byly ve starém Egyptě důležité složky každé bytosti. Kromě textů byly při takových rituálech ničeny figurky Apopa, vyrobené z vosku. Tyto rituály jsou doloženy od Nové říše, ale populární se stávají především v Ptolemaiovské a Římské době. V pozdějších dobách byl Apop ztotožňován s různými démony.^[2]

Reference

↑ Morenz 2004.

↑ Skočit nahoru k:2,0 2,1 2,2 Janák 2005 : 30 - 31.

↑ Hornung 1990.

Egyptští bohové

↑ Wilkinson 2003: 221 - 223.

↑ Skočit nahoru k:5,0 5,1 Pinch 2004 :106 - 108.

Aton

Jméno

Jméno tohoto boha znamená prostě "**sluneční kotouč**". Původně se jednalo právě pouze o označení slunečního disku, později byl personifikován jako podoba slunečního božstva.

Ikonografie a sféry vlivu

Aton jako označení slunečního kotouče se objevuje už během Střední říše (např. Texty rakví nebo Pověst o Sinuhetovi), a to jak v náboženských, tak i v dalších textech. Významnějším božstvem se stává za vlády Thutmose IV. a Amenhotepa III. Během amarnské reformy faraona Achnatona byl Aton prosazován jako hlavní a jediné státem uznávané božstvo. ^[1]

Před amarnským obdobím a na počátku Achnatonovy vlády bývá Aton zobrazován buď jako sluneční kotouč, nebo podobně jako ostatní sluneční božstva v podobě muže se sokolí hlavou. Na počátku amarnské reformy se objevuje zobrazení Atona jako slunečního disku s nataženýma rukama, v nichž

Egyptští bohové

drží znak anch, znamenající život. Uprostřed disku bývá někdy zobrazena ještě kobra jako symbol moci.

Jelikož byl Aton představitelem nejvyšší královské autority, jeho jméno bylo během amarnské doby zapisováno do kartuší.^[2] Jinak ale jeho zobrazení, narozdíl od ostatních bohů, nedoprovázejí žádné přípisky.

Mýty a funkce

Před Amarnou bývá Aton zmiňován pouze jako sluneční disk, případně v podobném kontextu jako ostatní sluneční božstva, někdy se objevuje i v synkrezích jako např. Aton-Reharachtej. Achnaton však Atona povýšil na hlavního státního boha, a snažil se také potlačit kulty ostatních božstev. Zpočátku nešlo o všechny bohy, neboť například bohové, kteří měli s Atonem shodné aspekty, a šli s ním tedy nějakým způsobem ztotožnit, byli tolerováni (například Šu nebo Re).^[3]

Dochované hymny, mezi nimiž je nejvýznamnější tzv. Velký hymnus na Atona, oslavují tohoto boha jako univerzální božstvo a stvořitele a vládce světa, který dává život celému světu a díky němuž vše existuje.^[4]

Kult

V Héliopoli je doložen Atonův kult z doby Amenhotepa III. Achnaton dal vystavět několik svatyní pro Atona poblíž Amonova chrámu v Karnaku, nicméně hlavním střediskem Atonova kultu se stalo nové Achnatonovo hlavní město Achetaton. Byl zde postaven Velký a Malý Atonův chrám, přičemž zvláštní je architektura těchto chrámů, která klade důraz na otevřené prostory a dostatek světla, narozdíl od klasické chrámové architektury, kde byly chrámové prostory naopak v šeru. Další Atonovy chrámy byly například v Mennoferu nebo v Sesebi v Núbii. [5]

Atonův kult byl velmi těsně propojen s kultem královským. Achnaton fungoval jako jediný prostředník mezi Atonem a ostatními lidmi, Atonův syn, který jediný rozumí skryté a tajemné povaze tohoto boha. Díky tomu máme jen velmi málo dokladů o osobní zbožnosti ohledně Atona, lidé se v amarnské době obvykle obrací pouze a jen na panovníka.

Amarnská reforma změnila i pohled na posmrtný život. Jelikož nebyla uctívána božstva spojovaná s posmrtným životem a smrtí, vymizel tradiční

Egyptští bohové

koncept zásvěetí a smrt byla spojována s nepřítomností Atona. Tím, kdo poskytoval posmrtný život a mohl zemřelé ospravedlnit, byl opět sám Achnaton.^[4]

Reference

↑ Hornung 1999.

↑ Janák 2005 : 32 -35.

↑ Pinch 2004 : 109.

↑ ^{Skočit nahoru k:4,0 4,1} Janák 2009 : 32 - 35.

↑ Wilkinson 2003 :236 - 241.

Atum

Jméno

Jméno boha **Atuma**, přepisované též jako **Itemu** nebo **Tem(u)**, je odvozeno od staroegyptského slova *tem*, které může znamenat "**zanikat**" nebo "**přestat**", ale zároveň také "**být celý, úplný, dokončený**", nebo zkratka "**všechno.**" Atumovo jméno je vlastně slovní hříčkou, která vyjadřuje to, že Atum byl prvotním bohem, který stál na počátku světa, v nicotě, ale zároveň je také ten, který v sobě skrývá možnost a moc vytvořit úplně vše. V této souvislosti je Atum v egyptských textech často označován jako "**Pán všeho.**"

Ikonografie a sféry vlivu

Atum byl jedním z nejstarších a nejdůležitějších egyptských božstev. Již během Staré říše byl jeho kult spojen s městem Héliopolí a místní kosmogonií a náboženskými představami. Velmi často se se zmínkami o něm setkáváme už v Textech pyramid. Atum se většinou objevuje jako stvořitelský

Egyptští bohové

bůh, který se na počátku světa vynořil z praoceánu Nu a poté vytvořil celý svět, včetně ostatních bohů.

Tento bůh bývá nejčastěji zobrazován v lidské podobě, s korunou Horního a Dolního Egypta na hlavě a s dalšími královskými atributy. Někdy mívá namísto lidské hlavy hlavu berana. Obvykle sedí jako vládce bohů na trůně, nebo se opírá o hůl jako stařec ve svém aspektu večerního slunce. Pokud je zobrazen ve zvířecí podobě, může se objevovat jako had, ale ve svém slunečním aspektu také jako lev nebo opice.^[1]

Mýty a funkce

Stvořitel světa

Jako stvořitelské božstvo se Atum objevuje již ve zmíněné héliopolské kosmogonii. Atum je v této verzi prvním bohem z božského **Devatera**, a zjevuje se na počátku světa na prvotním pahorku *benben*, který se vynořil z Nunu a s nímž bývá ztotožňován, případně podle jiných verzí v Nunu existoval již od počátku, a to v hadí podobě.^[2]

Poséze Atum stvoří prvotní božský pár, dvojčata Šua a Tefnut, a to buď skrze masturbaci či polknutím svého semene. Někdy se jako protějšek Atuma objevuje bohyně **Nebethetepet** nebo **Iusaas**, která je v této roli ztotožňována s Atumovou rukou. V jiné verzi Atum ovšem stvoří Šua a Tefnut ze svých slin a kašle,^[3] což je etiologický mýtus, zakládající se na podobnosti jmen těchto bohů a sloves "kašlat" a "plivat."

Sluneční bůh

Jelikož slunce a světo hrálo důležitou roli ve staroegyptských představách o stvoření světa, Atum je již od počátku spojován též se slunečními aspekty. V rámci slunečního koloběhu se objevoval jako večerní slunce, přičemž ranní slunce zastupuje božstvo **Cheper/Cheprer** v podobě skaraba, polední slunce pak bůh Re.^[4]

Král bohů

V synkrezí s dalším slunečním božstvem Reem se tento bůh objevuje pod jménem **Re-Atum** s dvojitou korunou na hlavě, která symbolizuje jeho

Egyptští bohové

poizici krále bohů. V rámci své role panovníka byl také předchůdcem či ochráncem pozemského panovníka Egypta.

Zásvětí

Jeikož Atum byl božstvem, nacházejícím se v prvopočátečním chaosu, a také večerním sluncem, by vázán i na zásvětí a posmrtný život. V podsvětních knihách Nové říše bývá Atum zobrazen jako letitý bůh s beraní hlavou, opírající se o hůl, většinou dohlížející na potrestání nepřátel sunečního božstva a řádu maat. V dalších textech se Atum objevuje také jako ochránce zemřelého. [5]

Atumovo oko

Podle jednoho egyptského mýtu se Šu a Tefnut krátce po svém stvoření ztratili v praoceánu, a Atum vyslal své oko, aby je našel. Oko svůj úkol splnilo, ale po jeho návratu měl již Atum oko nové. Původní oko tedy pozvedl na své čelo, a to se stalo uraeem, posvántou kobrou, jejíž moc chránila bohy a faraony. [4] V personifikované podobě se Atumovo oko často objevuje jako některá bohyně, která v této funkci vystupuje jako Atumova dcera či manželka.

Atum na konci světa

V některých egyptských textech, které bývají interpretovány jako představy o konci světa (viz. Texty rakví 1130, Kniha mrtvých 175), Atum promlouvá o tom, že až vše zanikne a svět se vrátí na počátek, v Nunu zůstanou pouze dva bohové, on sám a Usir, a to v hadí podobě. Co přesně tyto náboženské představy znamenají je ovšem stále předmětem spekulací.

Kult

Atum byl jako stvořitelské božstvo uctíván po celém Egyptě, centrem jeho kultu bylo ovšem město Iunu (Héliopolis), ale uctíván byl i na mnoha dalších místech, např. v Pithomu, Hérákleopoli nebo Médúmu. Byl ztotožňován s dalšími slunečními bohy, např. Reem, **Harachtejem** nebo Cheprerem, případně s nimi tvořil synkreze.^[1]

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 Janák 2005 : 35 - 37.

↑ Janák 2009 : 89 - 92.

↑ Viz např. Texty Pyramid 527 - 600, Texty rakví 77.

Egyptští bohové

↑ Skočit nahoru k:4,0 4,1 Pinch 2004 : 111 - 112-

↑ Wilkinson 2003 : 99 - 101.

Bastet

Jméno

Bastet byla kočičí bohyní, která měla především ochranné aspekty. Její jméno zřejmě znamená **"Ta z nádoby na posvátné masti"**.^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Bastet je zobrazována jako žena se lví nebo kočičí hlavou, případně ve svém zvířecím aspektu jako kočka. Nejstarší dochované zobrazení Bastet pochází ze 2.dynastie, a tehdy se objevuje jako nebezpečná lví bohyně, zobrazená jako žena s hlavou lvice. Od Střední říše bývá spojována spíše s kočkami než se lvy, což souvisí s kladením důrazu na její mírnější ochranný aspekt, a od Nové říše je už téměř vždy zobrazena s hlavou kočičí.

Často drží v ruce sistrum, hudební nástroj spojovaný především s kultem bohyně Hathor, a na krku mívá náhrdelník *menit*. V Pozdní době se objevují nepopsané sošky lvích bohyní, často se se sistrum, náhrdelníkem *menit* nebo Horovým okem *wedžat*, některé z nich mohou zobrazovat právě Bastet. Ve

Egyptští bohové

svém mateřském aspektu bývá někdy zobrazována s koťaty. Zvláště od Nové říše se objevuje jako Reova kočka, která zabíjí nepřítele slunečního boha, obrovitého hada Apopa. ^[2]

Mýty a funkce

Původně se zřejmě jednalo o lví bohyni, postupem času byla ale ve své mírnější podobě spojována spíše s kočkami. Už v Textech pyramid se objevuje v obou těchto podobách, jako nebezpečná a zuřivá bohyně i jako ochránkyně zemřelého panovníka. Postupně byl dáván důraz spíše na její ochrannou funkci, a v pozdních obdobích egyptských dějin bývá nejčastěji spojována právě s ochranou a také s mateřstvím.

Bastet byla spojována a ztotožňována s dalšími bohyněmi se lvími a kočičími aspekty. V Thébách spojována také s partnerkou Amona, bohyní Mut. Řekové později ztotožnili Bastet se svou bohyní Artemis. ^[2]

Spojitost se slunečním bohem

Podobně jako ostatní lví bohyně byla Bastet označována za dceru nebo partnerku slunečního boha. Pokud je označována za jeho partnerku, někdy se

u nich objevuje i jejich syn, lví božstvo Mahes či Mihos.^[3] Mohla být ztotožněna i s Reovým okem. Kvůli své kočičí podobě bývala spojována i s kočičí podobou boha Rea, a objevuje se tedy jak kočka, která zabíjí Apopa.

Nemoci a léčení

Ve své démonické podobě se Bastet objevuje v souvislosti s magickými prostředky v lékařství - její poslové měli, podobně jako je tomu u bohyně Sachmet, roznášet mor a další choroby, a tak byla tato bohyně vzývána jako ochránitelka proti nim. V jednom magickém zařikání se objevuje otrávená kočka, která je vyléčena Reem, přemž tato kočka zřejmě představuje právě Bastet.^[1]

Lví bohyně v poušti

Jako Bastet bývá také někdy identifikována kočičí bohyně z mýtu, ve kterém se jako dcera slunečního boha po roztržce se svým otcem odebere do núbijské pouště. V tomto aspektu bývá zobrazována jako lvice nebo divoká kočka s hlavou núbijské ženy. Následně se v příběhu objevují bohové Šu a / nebo Thovt, kteří bohyni přemluví, aby se vrátila zpět do Egypta. V jiných

Egyptští bohové

interpretacích se však v tomto mýtu jedná o jinou lví bohyni, například Sachmet nebo Tefnut. ^[1]

Setne Chamuaset

Bastet byla spojována také se sexualitou. Odkazy na tento její aspekt můžeme najít například v démotické povídce o Setne Chamuasetovi, kde se hlavní hrdina pod vlivem kouzla zamiluje do dcery Bastetina kněze, Tabubue, která jej pozve do města Búbastidy, kultovního centra bohyně Bastet, a za slib, že s ním stráví noc, jej přiměje přepsat na ni všechnu majetek, a posléze i zabít své vlastní děti a předhodit jejich těla psům a kočkám. Když se nakonec Setne pokusí Tabubue dotknout, ta zmizí a on se probudí nahý na ulici, a zjistí, že vše byl sen, který nedovedl rozeznat od skutečnosti, a který jej měl potrestat za to, že ukradl tajnou knihu boha Thovta. Tabubue může v této povídce zastupovat samotnou Bastet v roli bohyně, která trestá lidi za provinění vůči bohům. ^[1]

Kult

Bastet byla významnou bohyní už od nejstarších dob. V údolním chrámu Rachefova pyramidového komplexu v Gíze jsou v dochovaných nápisech zmíněny pouze dvě bohyně, a to Bastet, která symbolizuje Dolní Egypta, a Hathor, která naopak reprezentuje Egypt Horní. Obzvláště populární se kult této bohyně stal v ptolemaiovské a římské době.

Hlavním střediskem jejího kultu byla Búbastis, dnešní Tell Basta. Oslavy na počest Bastet, které se konaly v tomto městě, popisuje ještě řecký spisovatel a cestovatel Hérodotos z 5.století př.n.l. jako jedny z nejvýznamnějších a nejvelkolepějších egyptských svátků. Okolo Búbastidy byla nalezena četná pohřebiště posvátných koček, ta se ale nacházela i na dalších lokalitách, například v Sakkáre, kde se nacházel chrámový komplex Búbasteion.^[3]

Amulety v podobě koček se často objevují ve spojitosti s oslavami nového roku, jelikož měly přinášet prosperitu a bohatství, ale také ochraňovat před zlými vlivy v pěti epagomenálních dnech na konci egyptského roku.

Egyptští bohové

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 1,2 1,3 Pinch 2004 :115 - 116..

↑ Skočit nahoru k:2,0 2,1 Wilkinson, Richard 2003 : 177 - 178.

↑ Skočit nahoru k:3,0 3,1 Janák 2005 43 - 44.

Eset

Jméno

Bohyně **Eset** (řecky **Isis**) je asi nejznámější a nejuctívanější bohyně starého Egypta. Její jméno znamená "Trůn", nicméně jeho přesné nuance a vztah k této bohyni a jejím aspektům je nejasný.^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Eset byla součástí héliopolského Devatera, dcerou Geba a Nut sestrou a partnerkou boha Usira a matkou Hora. Většinou bývá zobrazována v lidské podobě se znakem svého jména nad hlavou. Někdy má nad hlavou ještě sluneční kotouč a/nebo kravské rohy.^[2] Mohla být také ale vyobrazena jako kobra, chránící panovníka a plivající jed proti jeho nepřátelům.^[3] Spolu s Nebthet mohly tyto bohyně také vystupovat jako dva luňáci.

Mýty a funkce

Eset a Usir

Odkazy na příběh o Usirově smrti a vzkříšení, a tedy i Esetinu roli v něm, nalezneme již v Textech pyramid, nicméně se jedná o narážky nebo implicitní zmínky o mýtu, který byl Egypťanům zjevně dobře znám. Nejúplnější zdroj celkového příběhu je řecký spisovatel Plútarchos,^[4] nicméně jeho verze je o tisíciletí mladší a jistě v ní mnoho informací chybí.

Poté, co byl Usir zrádně zavražděn svým bratrem Sutechem a jeho tělo bylo rozsekáno na několik kusů a ty rozházeny po celé zemi, vydala se jej Eset hledat. Poté, co jej za pomoci své sestry Nebthet našla, jeho tělo bylo opět složeno dohromady, Usir byl oživen na tak dlouho, aby s Esetou stihl zplodit jejich syna Hora a posléze se, mrtvý a znovu vzkříšený, stal vládcem podsvětní říše.

Není však jasné, zdali byla Eset významnou součástí usirovského příběhu ve

všech jeho variantách, jelikož v některých kultovních centrech Usira, jako např. v Abydu, byla její role po dlouhou dobu marginální.^[5]

Matka

Eset byla matkou boha Hora, kterého po Usirově smrti ukryla v houštinách delty, aby jej ochránila před Sutechem. Pozdější boj o egyptský trůn mezi Usirovým bratrem a synem je popsán ve Sporu Hora se Sutechem, v němž Eset pomocí kouzel Horovi vydatně pomáhá. když např. oklame převozníka, který ji nemá převážet na ostrov, v podobě staré ženy, nebo naopak Sutecha v podobě mladí dívky. Když se jednou smiluje nad Sutechem, kterého zasáhla očarovanou harpunou, když bojoval s Horem v hroší podobě, a zachrání jej, rozzuřený Hor jí utne hlavu. Bohové jí však vyrobí novou hlavu, a to hlavu kraví.

Jelikož s Horem byl identifikován každý egyptský panovník, byla také matkou faraonů, s čímž zřejmě souvisí i jeden z aspektů významu jejího jména.^[6]

Egyptští bohové

Ochránkyně

Kromě toho, že byla Eset ochránkyní a patronkou panovníků zaživa, po smrti pro faraona (a později každého zemřelého), identifikovaného s Usirem, vykonala totéž, co pro něj, tedy strážila a ochránila jeho mrtvé tělo a pomohla mu ke vzkříšení.

Kouzelnice

Eset byla také považována za mocnou kouzelnici a bývá označována epitetem Weret-hekau, což doslova znamená "Velká magií". S jejím magickým uměním se setkáváme v nejednom egyptském příběhu.

O tom, jak Eset svoji magickou moc získala, nás zpravuje příběh o pravém Reově jménu. Jméno bylo ve starém Egyptě součástí osobnosti, a kdo znal něčí pravé jméno, získal tak nad ním moc. Eset, která chtěl získat moudrost boha Rea, stvořila hada, který slučného boha uštkl. Eset Reovi slíbila, že jej udraví, ale na oplátku ji musel Re prozradit své pravé jméno a dovolit odhalit jej Horovi.

Díky těmto svým schopnostech se Isis objevuje v mnoha magických textech a zařikáních, ať už jde o texty, týkající se vzkříšení, ochrany, uzdravování nebo např. ničení nepřátel.^[7]

Eset jako Sopdet

V rámci astronomie byla Eset spojována s hvězdou Sopdet/Sothis, alias Sirem, která ohlašovala příchod nilských záplav. Jelikož Sirius se objevuje před Orionem, s nímž byl identifikován Usir, máme zde opět analogii s Esetou, vyvádějící Usira ze smrti do vzkříšení.

Kult

Přestože Eset se objevuje jako významné božstvo v souvislosti s magií a magickými texty, první chrámy, zasvěcené přímo jí, jsou doloženy až v 1.tis.př.n.l.^[8] O žádném egyptském městě není známo, že by bylo spjato s Esetou jako její domovské místo, dokonce o samotné Esetě nemáme jisté zmínky před dobou 5.dynastie.^[9]

Největší a nejvýznamnější chrám, zasvěcený Esetě, se nachází na ostrově Fílé, kde byla uctívána až do 6. století n.l. ^[10]

Egyptští bohové

Eset byla spojována s různými dalšími bohyněmi, např. Hathor, Nut, Bastet nebo dokonce předovýchodní Aštarté, v této podobě měla dokonce v Byblu svůj vlastní chrám.^[11] V pozdějších dobách egyptských dějin byla považována za manželku synkretického boha Serapida.^[12]

Častým dokladem Esetina kultu jsou různé amulety, především je s ní pak spojován tzv. Esetin uzel, amulet ve tvaru egyptského znaku sa, který znamená ochranu.

V pozdějších dobách byla Eset asociována také s mořem a vedením lodí do přístavu. Řekové Eset identifikovali s Démétér.^[13]

Reference

↑ Janák 2005: 54

↑ Wilkinson 2003: 148

↑ Pinch 2002: 151

↑ Plútarchos, a J Griffiths. 1970 : Plutarch's De Iside et Osiride. Cardiff: University of Wales Press.

↑ Pinch 2002: 150

↑ Janák 2005: 55

↑ České překlady některých těchto říkání viz Lexa : Staroegyptské čarodějnictví.

↑ Pinch, G. 2010: 29

↑ Wilkinson 2003: 146

↑ Viz Verner 2010: 397-413

↑ Wilkinson 2003: 149

↑ Janák 2005: 56

↑ Pinch 2002: 151

Geb

Jméno

Význam jména boha **Geba** je nejasný. Někdy bývá vykládáno jako označení pro zemi, ale v tomto případě jde spíše o druhotné označení země na základě Gebovy charakteristiky.

Ikonografie a sféry vlivu

Geb byl významným bohem s chtonickými aspekty a personifikací země. Na jeho význam ukazují už časté zmínky jeho jména v Textech pyramid.

Obvykle je rozbrazován antropomorfně, například jako muž, který má na hlavě korunu Dolního Egypta (v Pozdní době spojenou ještě s korunou *atef*), případně husu, která je hieroglyfickým znakem, jímž se zapisuje jeho jméno. Jeho kůže je někdy zeleně zbarvena, nebo z jeho těla vyrůstají listy rostlin. Může být ovšem zachycen také jako muž s hadí hlavou, nebo v zoomorfní podobě jako had. V hrobce Ramesse VI. se pak objevuje s hlavou zajíce.^[1]

Zřejmě nejznámější je ovšem zobrazení Geba jako země, nad nímž se klene bohyně Nut, představující nebesa. Mezi nimi je někdy zobrazen ještě bůh Šu, představující vzduch a světlo. Toto zobrazení se však objevuje až od Nové říše, jeho první doklad se nachází v hrobce faraona Sethiho I. v Údolí králů.^[2]

Mýty a funkce

Geb v héliopolské kosmogonii

Geb byl jedním z bohů héliopolského Devatera a v místní verzi o stvoření světa se objevuje spolu se svou partnerkou a sestrou bohyní Nut. Představují potomky prvního božského páru, který stvořil Atum, Šua a Tefnuty. Geb představoval zemi a Nut naopak nebeskou klenbu. Nut s Gebem byli zpočátku pevně spojeni, ale nakonec je od sebe oddělil bůh Šu, a vznikla tak nebesa a země. Potomci Geba a Nut byli byli Usir, Eset, Sutech a Nebthet. Podle jiné verze byl ovšem jejich potomkem sluneční bůh.

Země a chtonický aspekt

Geb byl jako bůh země dárce kovů a vládce podzemních tvorů. Na jeho zádech měly vyrůstat různé rostliny a z jeho žeber obilí. V této souvislosti byl spojován

Egyptští bohové

s úrodností a polodností jako takovou, a bývá též nazýván "přítelem Hapiho", boha, jenž byl personifikací nilských záplav.

Zemětřesení bylo považováno za Gebův smích, a věřilo se, že neúrodné oblasti byly stíženy jeho nepřízní, a ta mohla také způsobit období sucha.

Jako bůh země ovšem může také zastupovat hrobku, což se objevuje v náboženských textech již od Textů pyramid, nebo také zemi, která pro zemřelého představuje nebezpečí, neboť by jej mohla pohltit a on by pak nemohl vyjít na nebesa.^[2]

V jiných textech ale naopak vystupuje jako ochránce zemřelého, který mu při jeho posmrtné pouti pomáhá, pozvedá jej, otevírá jeho ústa atp.^[3]

Královský úřad

Jako potomek prvotních bohů byl Geb jejich dědicem, a bývá tak spojován i s královským úřadem. Faraon tak byl někdy označován jako dědic Gebův, nebo ten, který sedí na Gebově trůnu. Podle mýtu, který se však neobjevuje dříve než za dob 30.dynastie, se stal Geb vládcem tak, že svrhl svého otce Šua a znásilnil svou matku Tefnut, ale v tomto příběhu jde zřejmě o vliv řecké báje

o Úranovi a jeho synu Kronovi, a nikoliv a původní egyptský prvek.^[1] Řekové totiž ztotožnili Geba s Kronem.

Spor Hora se Sutechem

V příběhu o sporu Hora se Sutechem, kde se tyto dva bohové přou o královský úřad, vystupuje Geb jako soudce.^[4]

Spojitost s dalšími bohy

Geb se objevuje především v souvislosti s dalšími chtonickými božstvy, například Sokarem nebo Akerem. Za jeho *ba* byl považován Chnum nebo beraní božstvo Banebdžed.^[2]

Kult

Přestože Geb neměl žádný vlastní oficiální kult, byl uctíván především v Héliopoli v rámci místní kosmogonie, a to především na místě, nazývaném *ba ta*, kde byl prováděn rituál kypření země. Často se objevuje v různých scénách v chrámech jiných bohů.^[1]

Geb byl vzýván také jako ochránce proti uštnutí hady nebo štíry, případně i proti různým nemocem.^[2]

Egyptští bohové

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 1,2 Wilkinson 2003 : 105 - 106.

↑ Skočit nahoru k:2,0 2,1 2,2 2,3 Janák 2005:58 - 59.

↑ Hellu 2001.

↑ Viz. Spor Hora se Sutechem.

Hapi

Jméno

Bůh **Hapi** představuje personifikovaný **Nil** nebo **nilské záplavy**, a takový je také význam jeho jména.

Ikonografie a sféry vlivu

Hapi představoval životodárné vodstvo a každoroční nilské záplavy, byl tedy jak udržovatelem života a poskytovatelem hojnosti, tak také jednou ze sil, která udržovala chod, řád a rovnováhu světa.

Obvykle je zobrazován v lidské podobě jako obtloustlý muž s modrou kůží a dlouhými vlasy, tyto prvky měly poukazovat právě na symboliku hojnosti a úrody, kterou přinášely každoroční záplavy. Oděn bývá ve zvláštní suknici z látkových pruhů. Na jeho hlavě je často zobrazena rostlina papyru nebo lotos, a v rukou mívá obětiny. Na některých zobrazeních Hapi objevuje dvakrát, a symbolizuje tak Horní a Dolní Egypta a jednotu obou zemí. ^[1]

Egyptští bohové

Jeho družinu mohou tvořit různá vodní božstva, např. bohové v podobě krokodýlů nebo různé žabí bohyně.^[2]

Mýty a funkce

Podle některých textů, např. tzv. **Stély hladu z Pozdní doby**, sídlil Hapi v jeskyních, které se nacházely v oblasti prvního nilského kataraktu.

Hapi měl mnoho titulů, vztahujících se právě k záplavám a hojnosti, jako např. **Pán ryb a ptáků**.

Bývá uváděn do souvislosti s bohem Chnumem, který byl zmiňován jako tvůrce záplavy/Hapiho a měl vládnout území kolem Asuánu a prvního kataraktu.^[1]

Kult

Ve známém Hymnu na Hapiho, pocházejícím z doby Střední říše, je zmiňováno, že Hapi nemá žádné zvláštní svatyně ani kult, ale všichni jej oslavují jako životodárnou záplavu.^[3] Hapi skutečně nebyl objektem nějakého zvláštního či konkrétního kultu, ale často byl uctíván ve svatyních jiných bohů. Zvláštní úcta mu byla prokazována v oblasti nebezpečných vod a také prvního kataraktu, kde se mělo nacházet jeho sídlo.^[2]

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,o 1,1 Janák 2005: 60 - 61.

↑ Skočit nahoru k:2,o 2,1 Wilkinson 2003 :106 - 108.

↑ Viz. Hymnus na Nil.

Hathor

Jméno

Jméno bohyně **Hathor** znamená doslova "Dům Hora", naznačuje tedy těsný vztah s bohem Horem, za jehož matku či manželku byla označována. Jelikož každý egyptský panovník byl vtělením Hora, vztahoval se tento její aspekt i na panovníka.

Hor je bůh v podobě sokola, její jméno může zřejmě naznačovat její spojitost s nočními nebesy, neboť tato bohyně mohla mj. představovat, podobně jako Nut, nebeskou klenbu.^[1]

Mezi Hathorina nejčastější epiteta patří **Zlatá** a **Reovo oko**.^[2]

Ikonografie a sféry vlivu

Ve svých různých aspektech mohla Hathor vystupovat jako matka, manželka i dcera slunečního boha. Kromě slunce mohla být spojována i s dalšími nebeskými tělesy, a podobně se zářícími materiály, především drahými kameny.^[3]

Hathor může být zobrazována jako žena, žena s kraví hlavou, nebo ve zvířecí podobě krávy. Pokud je zobrazena v lidské podobě, může mít nad hlavou rohy, mezi nimiž je sluneční kotouč. Znamé jsou tzv. Hathoriny sloupy, na jejichž hlavicích se ze dvou nebo ze čtyř stran objevuje tato bohyně s kravskými ušima.^[4]

Kraví bohyně

Kráva byla v egyptských představách symbolem hojnosti a prosperity. Hathor v této podobě se pak objevuje ve spojitosti s nebesy, ale také v roli matky či kojné a ochránkyně faraonů. V podobě krávy může Hathor též pečovat o zemřelé a poskytovat jim výživu.^[5]

Sedm Hathor

Od Nové říše se objevuje také sedm manifestací Hathor v podobě krávy, které fungovaly jako jakési sudičky, které při narození určovaly osud člověka.^[6]

Přerásná

Hathor je též bohyní, která je především ve svém přízvisku "Překrásná" spojovaná se sexualitou a vášní, ale také s oslavami, radostmi, zpěvem

Egyptští bohové

a popíjením.^[7] V tomto aspektu byla také spojována s mateřstvím a porody.^[8] Tento její aspekt můžeme v mytologii vidět např. ve Sporu Hora se Sutechem, kdy se Hathor obnaží před znaveným Reem, aby jej vyvedla z jeho chmur. Řekové pak Hathor kvůli těmto jejím rolím ztotožnili s bohyní Afrodíté.

Smrt a vzkříšení

Již od Staré říše byla Hathor uctívána jako Paní západní pouště, tedy patronka a strážkyně pohřebiště a říše mrtvých.^[9]

Především v oblasti Mennoferu byla Hathor uctívána pod přídomek **Paní sykomory**,^[10] tedy bohyně, která poskytovala pod svým stromem stín a obživu zemřelým.^[11]

Od dob 18.dynastie se Hathor objevuje také jako strážkyně nekropolí, a to především západních Théb. V této své roli byla bohyní, která přijímala zapadající slunce, a tedy i zemřelé, do své náruče. V některých textech jsou pak zemřelé ženy identifikovány právě s Hathorou, zatímco muži s bohem Usirem.^[12]

Cizí země

Hathor byla spojována také s cizími zeměmi a jejich bohatstvím, např. na Sinaji v Serábit el-Chádim byla Hathor uctívána jako Paní tyrkysu.^[13] Byla patronkou obchodních cest a obchodu obecně, její kult byl rozšířen až za hranice Egypta - pozůstatky jejího chrámu se nacházejí až v Byblu.^[14]

Mýty a funkce

Oko Reovo

Hathor je jednou z bohyní, které byly označovány jako oko slunečního boha a zastupovaly jeho pozitivní i destruktivní moc (dalšími takovými jsou např. Sachmet nebo Tefnut). Může se tak objevovat na Reově bárce při jeho cestě nebesy a objevuje se také v legendě o zničení lidstva, kde je identifikována se Sachmetou, která má zničit lidstvo, bouřící se proti bohu Reovi. Re se nakonec rozhodně lidstvo nezničit, ale rozzuřenou bohyni již nelze zastavit. Nakonec je uklidněna lstí, kdy je jí namísto lidské krve podstrčeno na červeno obarvené pivo, jímž se bohyně opije, uklidní se a promění se v příznivou mocnost. ^[15]

Egyptští bohové

Hathor může být i bohyní, vyskytující se v příběhu, kdy rozzuřená bohyně, představující sluneční oko, prchne do pouště, kam je za ní vyslán bůh Thovt, aby ji přivedl zpět.

Kult

Hathorin chrám v Denderě

Bohyně Hathor byla uctívána po celém Egyptě. Její nejstarší chrám byl nalezen v Gebelenu,^[16] jedním z jejích nejvýznamnějších kultovních center, a to zvláště v 1.tisíciletí př.n.l., byla Dendera.^[17] Kult Hathory v Denderě byl těsně spojen s kultem Hora v Edfú - tato božstva byla považována za manželský pár a na jejich počest se konaly významné rituály a procesí.^[18]

Zobrazení této bohyně se také často nachází na různých amuletech, ale také předmětech denní potřeby, spojovaých především se zkrášlováním, jako jsou např. kosmetické nádoby nebo zrcadla.^[19]

Reference

↑ Pinch 2002: 137

↑ Janák 2005: 65

↑ Pinch 2002:137

↑ Verner-bareš-Vachala 1997: 406

↑ Bleeker 1973: 30-34

↑ Janák 2005: 66

↑ Janák 2005: 66

↑ Wilkinson 2003: 141

↑ Bleeker 1973: 42

↑ Wilkinson 2003: 143

↑ Bleeker 1973: 37

Egyptští bohové

↑ Janák 2003:66

↑ Viz Verner 2010: 463-469

↑ Janák 2005: 68

↑ Viz např. Hornung, E. 1991: Der Ägyptische Mythos von der Himmelskuh. Universitätsverlag Freiburg Schweiz. ↑ Janák 2003: 151

↑ Janák 2003: 68

↑ Více viz Verner 2010: 435-462

↑ Wilkinson 2003: 144-145

↑ Wilkinson 2003: 145

Heket

Jméno

Význam jména bohyně **Heket** je nejistý. Jednalo se o žabí bohyni, spojovanou s počátkem života a znovuzrozením.

Ikonografie a sféry vlivu

Heket byla bohyně v podobě žáby nebo ženy s žabí hlavou. Spojována byla především se zrozením, a tedy také se znovuzrozením. V Textech pyramid se objevuje jako bohyně, která je přítomna ztotžňování částí těla zemřelého krále s bohy, a jeho na nebesa. První prokazatelná zmínka o Heket ve spojení se zrozením a porody se objevuje ve Střední říši, a to např. na papyru Westcar.^[1]

Mýty a funkce

Heket se objevuje v páté a poslední povídce na papyru Westcar, kde měla být spolu s Eset, Nebthet, Meschenet a Chnumem přítomna zrození tří králů, pozdějších prvních tří vládců 5.dynastie.^[2]

Egyptští bohové

Od konce Staré říše se titul "služebnice Heket" nevztahoval pouze na její kněžky, ale mohly tak být označovány také porodní báby.

V rámci svého vztahu ke znovuzrození se někdy objevuje jako patrnerka Hora Staršího nebo Chnuma.^[3]

Kult

Kult bohyně Heket se většinou objevuje v rámci kultu jiných božstev, ale jsou doložené i samostané svatyně. Dochovaly se také amulety v žabí podobě a další magické předměty, které měly svému vlastníhovi zajistit ochranu.^[1]

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 Janák 2005 : 72.

↑ Viz. Westcar papyrus.

↑ Wilkinson 2003 : 229.

Hor

Jméno

Hor je jedním z nejznámějších, nejdůležitějších a také nejstarších egyptských bohů. Jedná se o sokolí božstvo, jehož jméno znamená "Vzdálený" nebo "Ten ve výšinách". Hor byl uctíván v mnoha různých podobách a aspektech, z nichž některé mohou vystupovat jako samostatná božstva.

Ikonografie a sféry vlivu

Hor je zobrazován v sokolí podobě, případně jako muž s hlavou sokola, často s královskými insigniemi nebo korunami.

V egyptském náboženství nalezneme dvě hlavní podoby Hora, tzv. Hora Staršího neboli Harwera a Hora, syna Esety a Usira. Je možné, že původně se jednalo o dvě nezávislá božstva, která byla později sloučena. ^[1] Harwer býval spojován s nebeskou klenbou a sluncem, podobně jako různé další formy Hora, také ale s měsícem a hvězdami, objevují se u něj též válečné aspekty.

^[2] Hor jako syn Usira a Esety byl tím, kdo zdědil trůn po Usirovi poté, co

Egyptští bohové

porazil Sutecha. Díky tomu byl pak každý egyptský panovník považován za Horovo vtělení.

Nebeský sokol

Sokolí božstvo, vládnoucí nebesům, je pravděpodobně nejstarší z forem boha Hora. Kromě nebes jako takových byl Hor v této formě spojován s nebeskými tělesy, jeho pravé oko představovalo slunce a levé oko měsíc. V této podobě pak může být Hor spojován a asimilován s mnoha různými lokálními bohy. ^[3] Zřejmě kvůli svému významu a spojitosti s nebesy byl Hor dáván do souvislosti se slunečním bohem Reem a tak vzniklo synkretické božstvo Reharachtej (Harechtej = Hor obou obzorů).

Panovník

Jak bylo řečeno výše, egyptský faraon byl považován za Horovo vtělení. Doklady o spojitosti panovníka s nějakou formou sokolího božstva leží již v nejranějších obdobích egyptských dějin. Zajímavým dokladem je např. slonovinový hřeben z doby panovníka 1.dynastie jménem Wadž (Džet), na němž je zobrazeno sokolí božstvo na bárce a pod ním serech se jménem

zmíněného panovníka.^[4] Na tzv. turínském královském seznamu jsou panovníci předdynastické doby označeni jako následovníci Horovi.^[5]

Součástí královské titulatury bylo nejen Horovo jméno, ale i tzv. jméno Zlatého Hora.

Hor byl také panovníkovým patronem a ochráncem.

Mýty a funkce

Amulety v podobě Horova oka

Egyptští bohové

Hor dítě

Hor jako Esetin syn může vystupovat v roli malého dítěte, kterého jeho matka skryla v houštinách delty před jeho strýcem Sutechem. V tompo svém aspektu pak vystupuje jako samostatné božstvo Harpachered ("Hor-dítě"), řecky Harpokratés. Velice oblíbenou figurou je v různých magických zaříkáních, přivolávajících na jejich uživatele ochranu jeho matky Esety, jako by to činila právě pro samotného Hora. Velmi často se Hor objevuje v souvislosti s ochranou před nebezpečnými zvířaty jako jsou hadi a štíři, v Pozdní době se setkáváme s tzv. cippi - jde o stély, kde se objevuje právě Harpached, ničící různé nebezpečné tvory, a které měly právě ochrannou magickou funkci.^[6]

Hor a Sutech

Nejznámější vztah mezi Horem a Sutechem pochází z mytologického příběhu, známého jako Spor Hora se Sutechem, kdy se Hor, Usirův syn, a Sutech, Usirův bratr, přou o to, kdo po Usirovi, který se po své smrti a následném vzkříšení stal vládcem říše mrtvých, zdědí vládu na zemi. Sluneční bůh Re, který soudu předsedá, stojí na Sutechově straně, nicméně spor se vleče velice dlouho, až nakonec trůn získává Hor za vydatné pomoci své matky Esety.

Ne vždy však tyto dva bohové vystupují v takovémto negativním smyslu, ale často zastupují různé kontrasty nebo duální pojetí některého konceptu, např. Horní a Dolní Egypt. V textech se často objevují pod názvem Oba pánové. V některých těchto zmínkách je však Sutech nahrazen bohem Thovtem, právě kvůli svým negativním aspektům.^[7] V pozdějších dobách se pak tato praxe stává naprosto běžnou záležitostí.^[8]

Horovy oči

Jelikož Hor byl nebeským bohem, jeho oči byly asociovány s nebeskými tělesy - pravé oko se sluncem a levé s měsícem.^[9]

Jedním z nejznámějších symbolů starého Egypta je Horovo oko, egyptsky *wedžat*. Tento pojem se opět vztahuje k boji Hora a Sutecha, kdy Sutech Horovi oko, nebo obě, vyrval. Oko pak bylo uzdraveno a navraceno Horovi, podle různých verzí např. za pomoci Thovta nebo Hathory. Oko se pak stalo celým a úplným, což vyjadřuje právě egyptské slovo *wedžat*. Horovooko pak fungovalo jako mocný amulet, zajišťující zdraví, prosperitu a ochranu.^[10]

Egyptští bohové

Horovi synové

Jako Horovi synové (zřejmě Hora Staršího) jsou označována čtyři božstva Amset, Hapi, Duamutef a Kebehsenuf. První zmínky o těchto bozích se nacházejí již v Textech pyramid, kde jsou přítomni u výstupu zemřelého krále na nebesa.^[11] Jejich nejznámější funkce je ale to, že ochraňovali a střežili kanopy s orgány zemřelého - Amset játra, Hapi plíce, Duamutef žaludek a Kebehsenuf střeva.^[12]

Kult

Doklady pro Horův kult máme již od predynastické doby, jeho významným kultovním centrem byla v této době Hierakonpolis. Ve svých různých formách, variantách a aspektech byl Hor uctíván po celém Egyptě, některé jeho manifestace jsou pak spjaty přímo s nějakým kultovním centrem - např. Hor Behdetský v Edfú, Hor z Chemu v Létopoli, Hormerti v Šednu atp.^[13]

Reference

↑ Pinch 2002: 143

↑ Více viz Janák 2005: 77-78

↑ Wilkinson 2003: 200

↑ Bárta 2008:68-69

↑ Wilkinson 2003: 200

↑ Janák 2005: 86

↑ Kahl 2004: 221–241

↑ Altmann 2010: 143

↑ Pinch 2002: 131

↑ Více viz např. Andrews 1994

↑ Wilkinson 2003: 88

↑ Pinch 2002: 204

↑ Více viz Janák 2005: 77-87

Chnum

Jméno

Jméno boha **Chnuma** znamená "Ten, který spojuje."

Ikonografie a sféry vlivu

Jedná se o božstvo s beraní hlavou, případně přímo v podobě berana. Narozdíl od Amonova berana má Chnumův beran většinou vodorovné rohy, nicméně někdy může být zobrazen s oběma páry rohů.^[1] Na hlavě může mít tento bůh korunu *atef*, někdy také mívá Bílou korunu Horního Egypta. Kromě toho bývá zobrazován s hrnčířským kruhem, na němž vytváří lidskou bytost (viz níže).^[2]

Mýty a funkce

Chnum stvořitel

Chnum jako stvořitel vystupuje jako božstvo, formující těla živých bytostí na svém hrnčířském kruhu ještě před jejich zrozením. Nevytvářel však pouze těla, ale také jejich ka. ^[3] V roli spojené se zrozením a tvořením se můžeme

s Chnumem setkat i v některých egyptských mýtech a literárních dílech, jako je např. příběh o zrození tří slunečních králů na p. Westcar nebo také v povídce O dvou bratrech. V některých náboženských textech, jako jsou např. Texty pyramid nebo Texty rakví, však Chnum nevytváří jen živé bytosti, ale i různé předměty.^[4]

Chnum a záplava

Není náhodou, že Chnum byl uctíván především v oblasti prvního nilského kataraktu. Byl totiž považován za boha, který z této oblasti každoročně vypouštěl záplavu. Díky tomu, že měl moc nad životodárnou záplavou, byl také patronem regenerace, znovuzrození, úrody a prosperity.^[5]

Ba bohů

Jelikož staroegyptské slovo pro berana je ba, objevuje se Chnum právě jako ba různých božstev, a to např. Rea, Geba nebo Usira.^[6]

Egyptští bohové

Hladová stéla

Bůh Chnum se také objevuje na tzv. Hladové stéle či Stéle hladu z ostrova Sáhel. Jedná se o text, pocházející z doby Ptolemaiovců, na němž je však uvedeno, že pochází z časů panovníka Džosera. Chnum je zde jakožto patron úrody a záplavy žádán, aby poskytl prosperitu Egyptu, jenž měla podle textu sužovat sedmiletá neúroda a hlad.

Kult

Na Elefantině tvořil Chnum lokální triádu s bohyněmi **Satet** a **Anuket**.^[7]

V Esně jsou dochované zbytky Chnumova chrámu z 1. století př.n.l.. Na tomto místě byl Chnum uctíván spolu s bohyní Neit, za jeho partnerku zde pak je označována bohyně **Menhit**.^[8] Nachází se zde mj. zajímavý hymnus na boha Chnuma, psaný téměř výhradně pouze pomocí variant znaku, zobrazujícího berana, tedy Chnumovo posvátné zvíře.

Reference

↑ Janák 2005: 93

↑ Wilkinson 2003: 194

↑ Pinch 2002:68

↑ Pinch 2002: 154

↑ Janák 2005: 93

↑ Wilkinson 2003:194

↑ Pinch 2004: 154

↑ Janák 2005: 93

Chonsu

Jméno

Jméno **Chonsu** znamená Cestovatel či Poutník.

Ikonografie a sféry vlivu

Chonsu bývá zobrazován buď jako dítě s typickou egyptskou dětskou kadeří nebo jako muž s hlavou sokola. Jelikož jde jednoho z egyptských bohů, jenž byl spojován s měsícem, na jeho hlavě bývá ještě půlměsíc a v něm měsíční kotouč.^[1] Jeho významným atributem byl také náhrdelník *menit*, někdy také v ruce drží sloup *džed*, symbol trvání, případně faraonské důtky a žezlo *heqa*.^[2]

Mýty a funkce

V Textech pyramid se Chonsu objevuje v tzv. kanibalském hymnu, kde asistuje panovníkovi při pojídání bohů. Jeho charakter tak působí oproti jeho pozdější podobě poněkud zlověstně.^[3]

Chonsuovy triády

Chonsuův význam vzrostl především v době Nové říše - byl totiž součástí thébské triády, kde vystupoval jako syn Amona a Mut a objevoval se v několika různých manifestacích, které samy o sobě mohly fungovat jako samostatná božstva.

Chonsu je také spojován s tzv. pozdní thébskou kosmogonií, nazývanou někdy též chonsuovská, a to z toho důvodu, že text, popisující tento náboženský koncept, byl nalezen právě v Chonsuově svatyni v Thébách.

V Kóm Ombu a Edfú byl však Chonsu uctíván jako syn Sobka a Hathory.^[4]

Měsíční božstvo

Chonsu byl spojován především s měsícem. Díky tomu byl považován za boha, který má na starosti měření času, a byl tedy spojován také s osudem a vyměřeným časem lidského života. ^[5] Jako jiná božstva, spojená s měsícem, byl také nadán léčivou mocí^[6] a sám mohl zahánět zlé mocnosti.

Egyptští bohové

Kult

Nejvýznamnějším místem s kultem Chonsua byly samozřejmě Théby - v karnackém chrámovém okrsku se nacházela jeho vlastní posvátná stavba.

Při některých svátcích, jako např. během oslav nového roku, byl Chonsu součástí procesí do blízkého Luxoru, kam byla nesena jeho kultovní socha. ^[7]

Reference

↑ Pinch 2002: 155

↑ Wilkinson 2003: 113

↑ Wilkinson 2003: 113

↑ Janák 2003: 95

↑ Pinch 2002: 155

↑ Janák 2005: 95

↑ Wilkinson 2003:113

Chontamentej

Jméno

Chontamentej, přepisovaný též jako **Chontamenti**, **Chentimentiu** nebo **Chontiamenti**, znamená "**Ten, který je v čele západních**", přičemž Západ představuje říši mrtvých.

Ikonografie a sféry vlivu

Chontamentej byl ochráncem mrtvých a pohřebišť. Zobrazován je, podobně jako další božstva s obdobnou charakteristikou, většinou jako černý pes nebo šakal. ^[1]

Mýty a funkce

Tento bůh byl původně spojen zřejmě především s oblastí Abydu, ale později bývá ztotožňován s dalšími božstvy, která měla vztah k pohřebišťům a zásvětí, především Usirem a Anupem. ^[2] Někdy se jeho jméno objevuje pouze jako Anupův či Usirův titul, otázkou tedy je, zda se původně jednalo o samostatné božstvo, nebo pouze epiteton některého jiného boha. ^[3]

Egyptští bohové

Kult

Chontamentej byl uctíván především v oblasti měst, kolem kterých se rozkládala velká pohřebiště, a to většinou v synkrezi s dalšími bohy pohřebišť, případně jako jeden z jejich aspektů. Od 5.dynastie se jeho jméno objevuje v textech obětních formulí na nápisech v hrobkách úředníků.^[4]

Reference

↑ Janák 2005: 89 - 90.

↑ Wilkinson 2003 : 187.

↑ Wilkinson 1999 : 288, 292.

↑ Hays 2011 : 121–123.

Maat(bohyně)

Jméno

Bohyně **Maat** je personifikací egyptského konceptu maat, tedy zjednodušeně vesmírného řádu, správného fungování světa, pořádku, správného jednání, spravedlnosti a pravdy.

Ikongrafie a sféry vlivu

Maat je obvykle zobrazována jako žena s pštroším perem na hlavě. Kvůli tomuto peru, jímž se dá také zapsat jméno boha Šua, byla s tímto bohem někdy spojována, případně asociována s jeho partnerkou Tefnut.^[1] Někdy byla spojována také s bohem moudrosti a písma Thovtem.^[2]

Mýty a funkce

Maat a sluneční bůh

Již od Textů pyramid je Maat zmiňována v souvislosti se slunečním bohem Reem. Od Nové říše je pak považována za jeho dceru, která s ním cestovala na jeho sluneční bárce a poskytovala životodárný vzduch jeho nosu.^[3]

Egyptští bohové

Řád vesmíru

V některých textech se setkáváme s výrokem, že bohové jsou živi z maat, která je tak považována za základní nezbytnost pro život, a to nejen život jednotlivců, ale fungování celého vesmíru. Rituálem obětování Maat bohům, kdy panovník symbolicky předkládal figurku této bohyně různým božstvům, byl udržován řád maat.

Posmrtný soud

S bohyní Maat se setkáváme také u posmrtného soudu, kde bylo srdce každého zemřelého váženo na vahách proti peru Maat. Zemřelý tak měl prokázat, že prožil svůj život právě v souladu s vesmírným řádem maat. Pokud člověk u soudu obstál, mohl blaženě žít v říši mrtvých, pokud ne, tak podle představ, doložených od Nové říše, bylo jeho srdce pozřeno démonkou Amemait ("Ta, která polyká mrtvé"), jejíž podoba se skládala ze tří nebezpečných zvířat - lva, krokodýla a hrocha. ^[4]

Kult

Maat byla většinou uctívána v chrámech jiných bohů spolu s nimi. Malý Maatin chrámek se nacházel v okrsku Moncuovy svatyně v Karnaku, uctívání a obětování Maat a dodržování řádu maat bylo ale nezbytné, aby svět fungoval tak, jak měl. Dochovaný titul "kněz Maat" je ale pravděpodobně pouze honorifická funkce.^[5]

Reference

↑ Pinch 2002: 160

↑ Janák 2005: 109

↑ Wilkinson 2003: 150

↑ Janák 2005: 21-22

↑ Wilkinson 2003:150-152

Mehen

Jméno

Jméno Mehen znamená **Svinutý** či **Stočený**.

Ikografie a sféry vlivu

Mehen byl zobrazován jako obrovitý had, který obtáčí Rea v jeho sluneční bárce na jeho noční pouti podsvětím. ^[1]

Mýty a funkce

Mehen se poprvé vyskytuje v Textech rakví ze Střední říše, kde je popisován jako had svinutý v devíti kruzích, které tvoří ohnivé stezky. V říkání 493 jsou zmiňována "Mehenova tajemství"^[2], což možná mohlo odkazovat na nějaké specifické rituály božstva v hadí podobě. ^[3] Později je zmiňován hlavně v podsvětních knihách Nové říše. Mehen ochraňoval Rea před nepřáteli, především před zástupcem chaosu a ne-řádu isfet, další bytostí v hadí podobě, Apopem. Hadí podobu možná získal právě díky této své schopnosti. ^[1]

Kult

Mehen nebyl nikdy předmětem zvláštního uctívání, ale objevuje se spíše v souvislosti s mýty a egyptskými představami o podsvětí. Už z Predynastické doby je ovšem známa desková hra *mehen*, jejíž deska byla právě zobrazením Mehena. [4]

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 Janák 2005 :111 - 112.

↑ Viz CT 493, 495; CT 758 - 760.

↑ Wilkinson 2003 :223 - 224.

↑ Piccione 1990 : 43-52.

Meschenet

Jméno

Jméno bohyně **Meschenet** znamená "**Místo zrození**", přeneseně také "**Nekropole**". Jedná se bohyni, která byla s těmito dvěma spekty spjována.

Ikonografie a sféry vlivu

Meschenet byla spojována s různými aspekty lidského života, především se zrozením. Zobrazována bývá v lidské podobě se znakem v podobě kravského lůna či cihly, která se používala při porodu jako sedadlo, nad hlavou. Často se ovšem setkáváme s jejím zpodobením přímo ve tvaru cihly, zakončené ženskou hlavou.^[1]

Mýty a funkce

Spolu s dalšími božstvy měla Meschenet asistovat u porodů a v roli jakési sudičky určovat osud člověka. V této roli se s Meschenet setkáváme v poslední povídce na papyru Westcar, kdy je spolu s Eset, Nebthet, Heket a Chnumem přítomna zrození tří slunečních králů.^[2]

Jelikož byla tato bohyně spojována se zrozením, měla vztah také ke znovuzrození a zásvěťtí. Objevuje se u posmrtného soudu, spolu s bohem **Šaiem**, představujícím osud a určenou délku života, a také bohyní **Renenutet**, která má v této své roli podobné aspekty. Často je zobrazena poblíž vah, na kterých bylo váženo srdce zesnulého.

Kult

Meschenet nebyla předmět oficiálního kultu, ale dochovalo se mnoho textů a modliteb, které tuto bohyni vzývají. Jeden z textů z chrámu v Esně zmiňuje čtyři ochranné bohyně Meschenet spolu s místním stvořitelským bohem Chnumem. ^[3]

Reference

↑ Janák 2005 : 117.

↑ Viz.Westcar papyrus.

↑ Wilkinson 2003 : 152 - 153.

Min

Jméno

Min byl jedním z nejstarších staroegyptských bohů. Byl především bohem plodnosti a vegetace. Význam jeho jména není jasný.^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Min bývá zobrazován jako člověk, a to v ityfalické podobě, s korunou se dvěma dlouhými pery na hlavě. K jeho dalším atributům patří také nejasný předmět, vypadající jako kruh se dvěma výběžky po stranách, není však jasné, o co se jedná.^[2]

Někdy drží v pozvednuté ruce bič, důtky či podobný nástroj, což může odkazovat k apotropaické funkci, kdy mohl vystupovat jako bůh, chránící před zlem. Za jeho posvátnou rostlinu byl považován salát, spojovaný právě s plodností a sexualitou.^[3]

Mýty a funkce

Jak bylo popsáno výše, Min byl především bohem plodnosti a úrody. Bývá však spojován s různými dalšími božstvy, někdy jsou tak vytvářeni různí synkretičtí bohové, jako např. Amon-Min nebo Min-Hor.

Kromě hojnosti, plodnosti a úrody byl Min spojován také s pouštěmi a ochraňoval poutníky, kteří se přes pouště ubírali (často také jako Min-Hor).

Kult

Doklady o Minově kultu máme již z nejranějších dob egyptských dějin. Jeho významným kultovním centrem byl Koptos, odkud vedla cesta k dolům ve východní poušti. Min zde fungoval jako patron celé oblasti a též ochránce poutníků a výprav. Dalším městem, spojeným s kultem Mina, byl Achmím. S bohem Minem jsou také spojené některé významné svátky.^[4]

Reference

↑ Wilkinson 2005: 115

↑ Janák 2005:118

↑ Pinch 2002: 164-165

Egyptští bohové

↑ Wilkinson 2003: 116-117

Moncu

Jméno

Význam jména boha **Moncua** není úplně jasný, může znamenat "**Nomád**".

Ikonografie a sféry vlivu

Moncu byl bohem v sokolí podobě s válečnickými aspekty, který byl uctíván především v thébské oblasti. Jeho původním kultovním městem byl **Iunej** (Herménthis, dnešní Armant). Ačkoliv zmínky o něm pocházejí již ze Staré říše, jeho kult se stává významným od dob 11.dynastie, jejíž panovníci pocházeli z města Théb a nosili jméno Mentuhotep ("Moncu je spokojený").

V Nové říši význam tohoto boha klesá a je nahrazen jiným místním božstvem, Amonem.^[1] Nadále byl ovšem uctíván jako válečné božstvo. Jako jeho partnerky se objevují bohyně **Rattauej/Rat**, který bývá obvykle spíše partnerkou boha Rea, od něhož je také odvozeno její jméno, **Cenenet** ("**Pozvednutá**"), bohyně s ochrannými aspekty, a **Iunit** ("**Ta z Héliopole**").^[2]

Egyptští bohové

Zobrazován bývá buď jako sokol nebo v lidské podobě se sokolí hlavou, na níž má sluneční kotouč s uraeem nebo dvěma, a od dalších slunečních bohů jej odlišují dvě vysoká pera. V rukou držívá zahnutý meč. Ojediněle je zobrazen též jako gryf, symbol síly (např. na zdobené sekeře nalezené v hrobce královny Ahhotep). V případě tohoto zobrazení se ovšem zřejmě jedná o vliv předovýchodního umění a nikoliv o původní egyptský prvek. Může se objevovat i v podobě posvátného býka **Buchida**, v pozdějších dobách také jako muž s býčí hlavou.

Řekové Moncu ztotožnili s bohem Apollónem.^[3]

Mýty a funkce

Moncu byl uctíván především jako válečný bůh, jenž měl zahánět nepřátele, a také zajišťovat faraonům vítězné bitvy a bohatou kořist. Bývá spojován také s Horem, zvláště v jeho přívlastku "Hor silé paže".^[3]

Moncu mohl být též personifikací silného slunečního žáru, který svou silou odhání nepřátele. Objevuje se také v synkrezích či spojitostech s dalšími slunečními bohy, Reem a Atumem. Vazby na héliopolské sluneční

náboženství můžeme najít i jinde - Moncuovým posvátným městem byla lokalita Iunej, která byla později přejmenována na Iunumoncu ("Moncuova Héliopolis").

Posvátný býk Buchis, uctíváný v Armantu, byl pokládán za Moncuův obraz a také jeho posla.

Moncu byl také součástí lokálního thébského či vasetského Devatera, které zahrnovalo kromě bohů hélipolského Devatera právě Moncua a další bohy.^[2]

Kult

Hlavním centrem Moncuova kultu byla oblast kolem Théb. Zde se nacházela čtyři důležitá kultovní centra - a to již zmíněné město Iunej či Iunumoncu, Medamúd, Tod a Karnak.^[4] V každém z těchto měst byl Moncu uctíván v trochu odlišné podobě, proto se mluvívá o čtyřech Moncuech, a ti se také objevují např. na pozdnědobých amuletech.

Armant byl Moncuovým původním kultovním centrem, a tedy i nejdůležitějším, ale místní svatyně se nechovala. Zde byl Moncu uctíván

Egyptští bohové

především jako sluneční božstvo, vyskytující se velmi často v synkrezi Moncu-Re nebo Moncu-Reharachtej.

V Medamúdu byl Moncu uctíván především jako ochranné božstvo. Na této lokalitě se nacházela Moncuova svatyně, již postavil Senusret III., a která byla dále upravována v době Nové říše a významnou zůstala i v Ptolemaiovské a Římské době.

V Karnaku měl Moncu vlastní chrám, umístěný severně od chrámu Amonova. Zde byl považován za Amonova nástupce, vládce a syna personifikovaných "Vítězných Théb".

V Todu byl Moncu uctíván především jako bojovník a válečník, a také ten, který ničí nepřátele slunečního boha. Místní Moncuův chrám pochází též ze Střední říše, a je známý především pro nález tzv. **pokladu z Todu**.^[3]

Kromě oficiálního kultu se objevují i různé amulety, např. právě v podobě čtyř Moncuů, a Moncuovo jméno je doloženo i v magických textech, kde je vzýván především pro zahnání nepřátel.^[2]

Reference

↑ Hornung 1983 : 71 - 72.

↑ Skočit nahoru k:2,0 2,1 2,2 Janák 2005: 119 - 120.

↑ Skočit nahoru k:3,0 3,1 3,2 Wilkinson 2003 : 203 - 204.

↑ Werner 1985.

Mut

Jméno

Jméno bohyně **Mut** znamená "Matka".

Ikonografie a sféry vlivu

Mut bývá většinou zobrazovaná v lidské podobě jako žena se supí pokrývkou hlavy, případně s některou ze egyptských korun. Někdy bývá též zpodobněna jako lvice.

O jejím původním kultu a oblasti působnosti není mnoho známo, populární se tato bohyně stává až za Nové říše, kdy byla uctívána v rámci thébské triády jako partnerka Amona, matka Chonsua a královna bohů.^[1] Podobně pak vystupuje jako manželka a matka egyptského panovníka.

Mýty a funkce

Královna

Mut byla královnou bohů, ale byla také identifikována s egyptskými královnami. Tuto identifikaci vidíme např. ve scénách božského zrození panonvíka.^[2] Kvůli této funkci ji později Řekové ztotožnili s Hérrou.

Lvice

Ve lví podobě se Mut objevuje především od Nové říše. V tomto aspektu bývá asociována s jinými bohyněmi, spojenými s kočkovitými šelmami, jako např. Bastet nebo Sachmet. Může také zastupovat Reovo oko.^[3]

Kult

V dobách Střední říše se s Mut setkáváme jako s "Paní Megebu", lokality v desátém hornoegyptském nomu, nalézáme i zmínky o jejích svatyních v dalších městech, jako např. v Héliopoli nebo Gíze.^[4]

Mut byla však uctívána především v Karnaku v rámci thébské triády. Jižně od Amonova chrámu se nacházela její svatyně, nazývaná Išeru, propojená

Egyptští bohové

s Amonovým chrámem procesní cestou. ^[5] V jejích chrámech se měly také odehrávat rituály určené k porážení Apopa.^[6]

Reference

↑ Pinch 2002: 168

↑ Pinch 2002: 168

↑ Wilkinson 2003: 154

↑ Wilkinson 2003: 155

↑ Janák 2005: 120-121

↑ Wilkinson 2003: 156

Nebthet

Jméno

Jméno bohyně **Nebthet**, v pořečtěné podobě **Nefthys**, znamená "Paní domu".

Ikonografie a sféry vlivu

Nebthet je většinou zobrazována v lidské podobě, často má nad hlavou hieroglyf, značící její jméno. Někdy může mít místo rukou křídla, kterými ochraňuje mrtvé. Vyskytuje se většinou spolu se svou sestrou, bohyní Eset. Tyto dvě bohyně pak mohou být zobrazené jako dvojice luňáků.

V lidské podobě bývá tato bohyně často zobrazována na rozích rakví nebo kanopických skříněk, které chrání.^[1]

Byla dcerou Geba a Nut a součástí héliopolského Devatera. Náboženské představy spjaté s kultovním centrem Héliopolí jsou také jedinými, kde se Nebthet vyskytuje, o jejích dalších sférách působnosti toho mnoho nevíme.^[2]

Mýty a funkce

Nebthet a Eset

Bohyně Nebthet se již od Textů pyramid objevuje spolu se svou sestrou Eset,. Obě sestry spolu truchlí nad zavražděným Usirem, hledají části jeho mrtvého těla, asistují u jeho mumifikace nebo magickým způsobem zajišťují jeho vzkříšení. Díky spjatosti se znovuzrozením mohly tyto dvě bohyně vystupovat také v souvislosti s každodenním znovuzrozením slunečního boha Rea.^[3]

Nebthetini potomci

Nebthet byla také považována za manželku boha Sutecha. O jejich potomcích se nikde nemluví, což, vzhledem k tomu, že Sutech byl bohem pouští a neúrodné země, nepřekvapuje. Podle pozdní Plútarchovy verze přiměla Nebthet Isti Usira, aby se s ní vyspal a z tohoto spojení se pak zrodil Anup, jehož chtěla opustit a nechat svému osudu, ale Eset jej zachránila.

Další potomky pak měla mít podle různých variant s bohy Reem nebo Hemenem.^[4]

Ochránkyně zemřelých

Jelikož Nebthet spolu s Esetou asistovaly u zmrtvýchvstání Usira, byly také ochránkyněmi zemřelých. V tomto kontextu se s nimi objevují ještě bohyně Selket a Neit. Tyto čtyři bohyně pak ochraňovaly kanopy, nádoby, v nichž se uchovávaly některé orgány zemřelého. Nebthet byla také spojována s mumifikačními obinadly. ^[5]

Kult

Ačkoliv Nebthet je v egyptském náboženství relativně často zmiňována a zobrazována, o jejím samostatném kultu máme velice málo dokladů, z celých egyptských dějin jsou dokonce známi pouze čtyři její kněží. ^[6]

Během některých rituálů hrály mladé dívky roli Esety a Nebthety, které strážily Usirovo mrtvé tělo a nařikaly nad ním. ^[7]

Od dob 26.dynastie se pak na mumiích často objevují amulety s jejím zobrazením. ^[8]

Reference

↑ Wilkinson 2003: 160

Egyptští bohové

↑ Wilkinson 2003: 159

↑ Janák 2005: 122

↑ Janák 2005: 122

↑ Pinch 2002: 171

↑ Janák 2005: 122

↑ Viz např. Kucharek 2010

↑ Wilkinson 2003: 190

Nehebkau

Jméno

Jméno **Nehebkau** znamená "**Ten, který poutá kau.**" Zřejmě se jedná o odkaz na to, že Nehekebkau pomáhá v podsvětí zemřelému člověku, aby se opět spojil se svou duší ka.

Ikonografie a sféry vlivu

Jedná se o božstvo v hadí podobě, vyskytující se již od Textů pyramid. Jde o ochranné božstvo, které pomáhá zemřelému při jeho cestě podsvětím a výstupu na nebesa. Někdy může být zobrazen i jako muž s hadí hlavou a ocasem.^[1]

Mýty a funkce

Nehebkau měl být synem bohyně Selket, spojované se štíry, nebo syn slunečního boha Rea a **Renenutet**, bohyně úrody v podobě kobry. Již v jeho genealogii se tedy objevuje spojitost s hady a chtonickými aspekty. Mohl být

Egyptští bohové

spojován i s dalšími božstvy s hadími aspekty, např. s různými bohyněmi v podobě kober a/nebo těmi, které představovaly Reovo oko.^[2]

Podle jednoho mýtu měl Nehebkau spolknout sedm sedm kober, které byly zdrojem jeho obrovské moci, které mu náležela, a to zvláště v pozdních textech, kde je zmiňováno, že Nehebkau nemůže být přemožen vodou, ohněm, ani žádnou magickou mocí.^[3]

Kult

S kultem Nehebkausa je spojeno město Hérákleopolis Magna, a zřejmě byl uctíván na jiných místech. Od Střední říše je doložen i jeho svátek, který se konal prvního dne prvního měsíce období peret. Nehebkau se také často objevuje na amuletech, které měly zajistit jeho ochranu.^[4]

Reference

↑ Pinch 2004 : 169.

↑ Shorter 1935 : 41 - 48

↑ Wilkinson 2003 : 224 - 225.

↑ Janák 2005:124.

Nechbet

Jméno

Jméno bohyně **Nechbet** znamená "Ta z Nechebu", "Necheská". Vztahuje se k významnému městu Necheb ve třetím hornoegyptském nomu.

Ikonografie a sféry vlivu

Typické zobrazení Nechbety je v podobě supice. Ve dvojici s bohyní Wadžet však může být také zobrazena jak kobra. V lidské podobě se pak objevuje se supí čelenkou nebo s bílou hornoegyptskou korunou na hlavě. ^[1]

Mýty a funkce

Obě paní

Spolu s bohyní Wadžet, patronkou Dolního Egypta, tvořila Nechbet dvojici ochranných bohyní, nazývaných Obě paní. Nechbet byla spojována s Horním Egyptem a jeho bílou korunou, Wadžet pak s Dolním Egyptem a korunou červenou. Obě paní se tedy objevují v důležitých okamžicích, souvisejících s faraonem, např. při jeho zrození, ve scénách korunovace, kdy každá z nich

Egyptští bohové

stojí po jedné panovníkově straně, ale např. také při důležitých bitvách. Objevují se také jako kojné nebo dokonce matky krále ^[2].

Obě paní bylo také jedním z královských jmen.

Ochránkyně

Podobně jako Wadžet, i Nechbet měla především ochrannou a apotropaickou funkci. Kromě podoby supice bývá také popisována jako dlouhorohá kráva. Podobně jako Wadžetu identifikovali Řekové s Létó, ztotožnili Nechbet s bohyní porodu Eileithyií - důvodem je zřejmě její vystupování v roli matky a ochránkyně panovníka.^[3]

Kult

Hlavním kultovním centrem Nechbety byl pochopitelně Necheb. S jejím kultem byla také spojena svatyně, zvaná per-wer.^[4]

Reference

↑ Wilkinson 2003: 214

↑ Janák 2005: 188

↑ Pinch 2002: 212

↑ Janák 2005: 126

Neit

Jméno

Neit je prastará egyptská bohyně, objevující se již od počátku egyptských dějin. Její jméno může znamenat "**Děsivá**" nebo "**Nahánějící hrůzu**". ^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Neit byla zřejmě jedním z nejdůležitějších božstvem už v preddynastické době, a byla uctívána ještě v ptolemaiovské a římské době. Jejím symbolem byl štít se dvěma zkříženými šípy, což poukazuje na její spojitost s bojem, lovem a bitvami. Odtud také pocházejí její epiteta **Vládkyně šípů** a **Paní luku**. ^[2]

Kromě boje byla ale také spojována s ochranou, mateřstvím, tkalcovstvím, a v jistých verzích se objevuje také jako stvořitelka světa.

Zobrazována bývá jako žena, často má na hlavě dolnoegyptskou korunu. Nad hlavou může mít štít se šípy jako svůj symbol, případně hieroglyfický znak, kterým se zapisuje její jméno, a který vypadá podobně. V ruce mívá luk a šípy,

někdy také žezlo *was* nebo symbol života *anch*. V pozdějších obdobích bývá zobrazována i v zoomorfní podobě, a to většinou v podobě krávy nebo kobry. Řekové Neit ztotožnili s bohyní Athénou.

Mýty a funkce

Stvořitelka světa

Neit bývá někdy označována jako **Velká matka**, což souvisí s její rolí jako stvořitelky světa. ^[1] V tomto aspektu se objevuje především od Nové říše, a je tak považována za androgynní bytost, někdy dokonce ztotožňovanou s praoceánem Nu či jeho personifikací bohem Nunem, nebo se stvořitelkou bohyní Mehetweret. První doklad tohoto konceptu nalezneme v textech na sarkofágu krále Merenptaha z 19. dynastie, i když samotná idea je zřejmě mnohem starší. ^[3] Z Neitiných slin měl povstat i nepřítel slunečního boha, had Apop. V souvislosti se stvořením světa se objevují její přívlastky **Velká kráva** a **Velká záplava**. ^[4] Z chrámu v Esně pochází nápis, v němž je Neit zmiňována jako hornoegyptská bohyně, která se vynořila z pravodstva, stvořila celý svět, včetně slunečního boha Rea, a pak cestovala do Dolního Egypta, kde založila své město Sais. ^[2]

Egyptští bohové

Válečnice

Jak již bylo popsáno výše, s Neit byl spojován boj, lov, zbraně a válečnictví. V této souvislosti se také objevují theoforní osobní jména, která v překladech znamenají například "Neit vítězí" nebo "Neit bojuje". Ve svém bojovém aspektu se Neit může objevovat také jako Reovo oko.^[2]

Bohyně matka

Jelikož byla Neit považována za stvořitelku, a tedy matku bohů i lidí, bývá spojována také s mateřstvím jako takovým. Často se objevuje v roli matky krále. Například v chrámu královny Hatšepsut v Dér el-Bahrí, a též ve stejné scéně v chrámu v Luxoru, je ve scéně zrození panovnice vyobrazena Neit spolu s bohyní Selket, jak přidržují postel, na níž se objímá královna s bohem Amonem.

V mytologii byl za jejího syna považován krokodýlí bůh Sobek.

Nikdy ovšem nebývá spojována s žádným mužským protějškem, což zřejmě souvisí s její rolí stvořitelky.^[2]

Patronka Dolního Egypta

Delta byla významným střediskem Neitina kultu, a tato bohyně byla považována za patronku a ochránkyni celého Dolního Egypta. V této roli bývá zobrazována s červenou dolnoegyptskou korunou na hlavě.^[4] Symbolem Dolního Egypta byla také včela, a Neitin chrám ve městě Sais byl tak někdy nazýván "Dům včely".^[2]

Spor Hora se Sutechem

Ve sporu Hora se Sutechem vystupuje Neit jako prastará moudrá bohyně, jíž bohové, kteří spor nemohou rozhodnout, posílají dopisy a prosí ji o rady. ^[5]

Zásvětí

Už od počátku byla Neit spojována se zásvětím a posmrtným životem, což souvisí mj. s její rolí stvořitelského božstva. V tomto aspektu se objevuje především ve funkci ochranné. Tato ochranná funkce je v mytologii spojována s tím, že Neit věnovala mrtvému Usirovi rubáš. V Textech pyramid například stráží zemřelého krále spolu s dalšími třemi bohyněmi, Eset, Nebthet a Selket. Tyto čtyři bohyně bývají také zobrazovány, jak stráží

Egyptští bohové

skříňku, ve které byly uloženy kanopy s vnitřnostmi zesnulého.^[4] V Textech rakví se v některých říkáních objevuje jako dohlážitelka u posmrtného soudu.
[6]

Kult

S bohyní Neit je spojováno nejstarší egyptské zobrazení svatyně vůbec. Z častého vyobrazení jejího symbolu můžeme usuzovat, že se jednalo o jedno z nejdůležitějších božstev Raně dynastické doby. Během Staré říše byla nahrazována Hathor, a panovníkem, který se snažil o obnovu jejího kultu, měl být první vládce 5. dynastie Veserkaf. V době Staré říše měla Neit svatyni Mennoferu, a v říkání 408 Textů rakví je zmiňována jako "vládkyně Mendu". Během Střední a Nové říše její význam poněkud poklesl, a zdá se, že opět nabývá na významu v ramessovské době, kdy bylo hlavní město Egypta přesesno do Delty.^[2]

Velmi významnou bohyní se Neit opět stala během 26. dynastie, kdy se hlavní město nacházelo v Sais (dnes Sán el-Hagar). V Ptolemaiovské době byla významným místem jejího kultu též Esna.^[4]

Reference

- ↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 Pinch 2004 : 169 - 170.
- ↑ Skočit nahoru k:2,0 2,1 2,2 2,3 2,4 2,5 Wilkinson 2003 : 156 - 159.
- ↑ Assmann 1972 : 115-139.
- ↑ Skočit nahoru k:4,0 4,1 4,2 4,3 Janák 2005: 126 - 128.
- ↑ Viz. Spor Hora se Sutechem.
- ↑ Např. CT 630.

Nun

Jméno

Nun znamená Vodstvo či Pravodstvo, jehož je personifikací. Jeho jméno se vyskytuje tož v podobě **Nu** nebo **Niu**, což doslova znamená "**Vodnatý**".^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Jedná se o temné, nehybné a chaotické uspořádání světa před jeho začátkem. Po stvoření světa Nun obklopuje stvořený svět, a projevuje se jako záplavy nebo deště.

Pokud je Nun zobrazen v antropomorfní podobě, jedná se většinou o mužskou postavu s božským vousem, která vyzdvihuje sluneční kotouč z prvotních vod. Pokud je Nun zobrazen v rámci Osmera, jedná se, stejně jako u všech mužských zástupců Osmera, o muže s žabí hlavou.^[1]

V koptských textech je pak slovo Nun používáno jako označení pro temná místa a propasti pekla. Řekové ztotožňovali Nuna s prvopočátečním Chaosem.

Mýty a funkce

Nun bývá někdy označován za "otce bohů", jde nicméně pouze o odkaz na skutečnost, že toto pravodstvo existovalo na začátku světa, nikoli o to, že by sám byl stvořitelem.^[2] Stvořitelské božstvo, ať už se jedná o kohokoliv, podle verze, vždy z Nunu povstává, ale posléze tvoří samo o sobě.

Ve vodách Nunu měl žít obrovský had Apop, vykonavatel ne-řádu isfet, který každou noc bojoval se slunečním bohem při jeho pouti podsvětím. V přeneseném významu mohlo být jako Nun označována téměř jakékoliv vodní těleso - záplavy, posvátná chrámové jezírka, podzemní vody nebo i samotný Nil.^[3]

V hermopolské kosmogonii je stav před začátkem světa, nacházející se v Nunu, personifikován čtyřmi jeho aspekty, zastoupenými páry hermopolského Osmera. V rámci této představy o stvoření světa vystupuje sám Nun se svou partnerkou Naunet jako personifikace nehybnosti. Naunet někdy zastupuje stvořitelská bohyně Mehetweret, někdy je ovšem s Nunem přímo ztotožňována.^[1]

Egyptští bohové

V textech se většinou setkáme s odkazy na Nuna jako na místo a nikoliv na božstvo.

Kult

Nun neměl žádný vlastní kult, kněze nebo rituály. Jistý vztah k Nunu ovšem mohou mít různé očistné rituály, a pro egyptské náboženství má Nun důležitou roli v souvislosti se znovuzrozením.

Jelikož Nun ohraničoval svět, ohradní zdi kolem egyptských chrámů měly představovat Nuna, který odděloval stvořený a uspořádaný svět od chaosu. Proto tyto ohradní zdi bývají často záměrně zvlněné, aby připomínaly vodstvo.^[3]

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 1,2 Janák 2005: 129 - 131.

↑ McBride 2001.

↑ Skočit nahoru k:3,0 3,1 Wilkinson, 2003 : 117 - 118.

Wilkinson, Richard H. 2003 :The complete gods and goddesses of ancient Egypt, London: Thames and Hudson.

Nut

Jméno

Význam jména bohyně **Nut** je nejasný. Slovo "nut" se používá pro označení nebeské klenby, ale spíše se jedná o druhotné pojmenování na základě mýtu, než o skutečnou etymologii. ^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Bohyně Nut byla personifikací nebeské klenby, ale má i mnohé další aspekty. Zobrazována bývá většinou jako žena se znakem *nu* nad hlavou, někdy má na hlavě nebo v rukou sluneční kotouč, jelikož byla těsně spjata se slunečním božstvem. Ve svém aspektu, spojeném se zásvětím a posmrtným životem, bývá někdy zobrazována s křídly na pažích. Ve splynutí s dalším bohyněmi, jako například Hathor, je zobrazována v kraví podobě, případně jako žena s kravskými rohy na hlavě, mezi nimiž je umístěn sluneční kotouč.

Nejznámější podoba Nut jako ženy s tělem posetým hvězdami, které se klene nad zemí (případně personifikací země, bohem Gebem), jíž se dotýká na

Egyptští bohové

východě špičkami nohou a na západě prsty na rukou, se objevuje až od Nové říše, jeho první doklad se nachází v hrobce faraona Sethiho I. v Údolí králů.^[1]

V pozdějších obdobích bývá také zobrazena en face na dně rakví a sarkofágů, a to většinou jak rodí či polyká sluneční disk, s hvězdami, personifikací denních a/nebo nočních hodin, či znameními zvěrokruhu kolem sebe.^[2]

Mýty a funkce

Nebeská klenba

Nut je součástí Devatera v mýtu o stvoření světa v rámci héliopolské kosmogonie, kde se objevuje jako dcera prvních dvou božstev, která stvořil sluneční bůh, Šua a Tefnuty, a představuje nebeskou klenbu, zatímco její partner-dvojče Geb představuje zemi. Nut s Gebem byli zpočátku pevně spojeni, ale nakonec je od sebe oddělil bůh Šu, představující světlo a vzduch, a vznikla tak nebesa a země.

Celé její tělo představovalo nebeskou klenbu - v egyptských představách tak hvězdy v noci putovaly po jejím těle, a ve dne uvnitř něj. Jako bohyně nebes

byla spojována například také s deštěm, který byl považován za její slzy, nebo hromem, jenž měl být jejím smíchem^[1].

Dle některých teorií byla Nut personifikací Mléčné dráhy, která se měla ve starověku rozprostírat přes nebesa právě v podobě figury, podobné právě Nut. V některých zásvětních textech je také zmiňována Mléčná dráha a posléze vzývána bohyně Nut. ^[3]

Matka slunečního boha

Nut se objevuje jako matka (někdy však i jako partnerka) Rea, která jej za úsvitu rodí a při západu slunce jej polyká. Představa Nut, pojídající své děti, ať už se jednalo o slunečního boha nebo o hvězdy, putující jejím tělem, vedly k jejímu přirovnání k prasnici, která pojídá svá mláďata.^[1]

Zrození potomků Nut

Řecký spisovatel Plútarchos ovšem uvádí o Nutiných potomcích odlišný mýtus, a to takový, kdy sluneční bůh v obavě, že její děti budou příliš mocné, uvalil na Nut kletbu, kvůli které nemohla přivést své děti na svět v žádném dni v roce. Pomohl jí bůh Thovt, který obehrál měsíční božstvo v deskové hře

Egyptští bohové

senetu o část svitu, a získal tak pro Nut pět dní, v nichž se posléze narodili Usir, Eset, Sutech, Nebthet a Hor Starší.^[4] Tyto dny, přidaných k 360 dnům egyptského roku, se nazývají epagomenální.

Smrt a zásvětí

Nut byla velmi těsně spjata také se smrtí a posmrtným životem. Egyptané věřili, že se po smrti dostanou na nebesa a zařadí se mezi koloběh nebeských těles. Se smrtí a znovuzrozením Nut spojovalo také to, že byla matkou vládce říše mrtvých, Usira. Už V Textech pyramid se objevuje v podobě nebeské krávy a matky a ochránkyně zemřelého panovníka^[5], a stejně tak je jejím jménem označován sarkofág či rakev, jež tak představují lůno bohyně Nut, ze kterého zemřelý vzešel a do nějž se opět vrací. Dále je zde zmiňováno, že připravuje zemřelého cestu a otevírá nebeské brány.^[6]

Nut a Hathor

Ve své podobě nebeské krávy bývá Nut v pozdějších dobách ztotožňována s bohyní Hathor. V této roli je někdy zobrazena, jak se sklání z Hathorina posvátného stromu sykomory, a nabízí zemřelému pokrmu. Dle některých

teorií mohlo označení rakví jako lůna Nut pocházet z jejího spojení právě se dřevem posvátného stromu.^[7]

Kult

Nut sama zřejmě žádný chrám neměla, stejně tak jako kult a vlastní kněžstvo. Její zobrazení se ovšem nacházejí v královských i soukromých hrobkách, a také v chrámech jiných bohů, např. na astronomických stropech. Od Třetího přechodného období se objevují ochranné amulety, odkazující na Nut.^[7]

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 1,2 1,3 Janák 2005 : 131 - 132.

↑ Pinch 2004: 173 - 175.

↑ Např. BD 176 a 177.

↑ Plútarchos, De Iside et Osiride.

↑ Hellu 2001

↑ Např. PT 427 - 430; 443 - 452; 624 etc.

↑ Skočit nahoru k:7,0 7,1 Wilkinson 2003 : 160 - 163.

Ptah

Jméno

Jméno boha **Ptaha** je odvozeno od slovesa peteh, které znamená "tvořit", "dávat tvar", překlad jeho jména tak může znít "Ten, který tvoří".

Ikonografie a sféry vlivu

Ptah byl jedním z nejstarších božstev starého Egypta - zmínky o něm máme doložené již z dob 1.dynastie z Tarchánu. Zobrazován byl jako stojící člověk v mumiformní podobě, držící své typické žezlo, zakončené symboly was (moci), džed (trvání) a anch (života). Dále mívá typickou těsnou pokrývku hlavy, v případě, že je spojen s nějakým jiným božstvem, může mít i další atributy - např. ve spojení s Usirem může mít nad hlavou sluneční kotouč a dvě pera. Na zádech pak mívá vidět zadní část svého náhrdelníku, případně střepec. Často bývá zobrazován, jak stojí na podstavci, připomínajícím jeden z hieroglyfů slova maat či nějaký druh řemeslnického měřítka. Na některých zobrazeních z Pozdní doby může být zachycen také jako trpaslík.^[1]

Mýty a funkce

Ptah v Mennoferu

Ptah byl hlavním bohem významného města Mennoferu. Mennoferský region byl významný již od Archaické doby, kdy zde stávalo město "Bílé zdi". Zdá se, že již zde byl Ptah velmi uctívaným bohem a k tomuto prastarému centru se také vztahuje jeho velmi často užívané přízvisko "**Ptah, jenž je jižně od své zdi**". Dalším jeho titulem, spojeným s touto oblastí, který se však objevuje od Střední říše, je "**Pán Anchtawej**", doslova "Pán života Obou zemí", jednalo se ovšem o označení lokality v mennoferské oblasti, od Nové říše tak byla označována mennoferská nekropole. Ptahův chrám v Mennoferu byl pak nazýván "Hut-ka-Ptah", "dům/chrám Ptahova ka", v Nové říši pak Hikupta, z čehož vzniklo řecké pojmenování Aigiptos a dnešní Egypt.^[2]

V Mennoferu byl Ptah uctíván v rámci triády, kde jeho partnerku představovala bohyně Sachmet a jako jejich syn vystupoval bůh **Nefertem**.

Mennoferská teologie

V rámci mennoferské teologie vystupuje Ptah jako hlavní a stvořitelské božstvo. V první části textu se pojednává o rozsouzení sporu Hora a Sutecha, které se v této verzi příběhu odehrává právě v Ptahově chrámu v Mennoferu. Ve druhé části textu je popisováno stvoření světa - bůh Ptah zde tvoří svět pomocí svého srdce a jazyka, tedy pomocí svého myšlení (ve starém Egyptě bylo srdce sídlem myšlení, paměti a svědomí) a slova. Ostatní bohové vystupují v tomto pojetí

Egyptští bohové

světa jako Ptahovy projevy, manifestace či dokonce části jeho těla - např. héliopolské Devatero je zde popisováno jak Ptahovy zuby. V rámci magické moci slov je zde Ptah také identifikován s Thovtem.^[3]

Řemesla

Ptah vystupoval také jako patron řemeslníků a umělců. Díky tomuto svému aspektu tak mohl být také chápán jako božský řemeslník, který stvořil lidstvo i svět. Někdy bývá v souvislosti s řemesly spojován též s trpaslíky. Řekové jej pak identifikovali s Héfaistem.^[4]

Smrt a vzkříšení

Jako řemeslník byl Ptah spojen také s rituálem otevírání úst. Objevuje se také jako součást synkretického božstva **Ptah-Sokar-Usira**, jež symbolizovalo životní cyklus a regeneraci - Ptah zde zastupoval stvoření, Sokar smrt a Usir znovuzrození.^[5]

Apis

S Ptahem byl také spojen posvátný mennoferský býk Apis (Hapi), jenž byl považován za Ptahovo ba, případně jeho posla či syna. Apis tedy fungoval jako ztělesnění boha na zemi a mohl tak např. vynášet věštby. S Apidovým kultem byl také těsně spjat panovník.^[6]

Kult

Hlavní středisko Ptahova kultu se nacházelo v Mennoferu (Memfidě, dnešní Mit Rahíně),^[7] ucítván byl však po celém Egyptě - např. měl svou vlastní svatyni v Karnaku, jako patron

řemeslníků byl také oblíbeným bohem v Dér el-Medíně. Jeho kult je doložen i za hranicemi Egypta, a to v Núbii.^[8]

Především od Nové říše se Ptah objevuje v rámci soukromé zbožnosti. Můžeme najít stély, na nichž jsou zobrazeny uši, které naznačují, že Ptah svým prosebníkům naslouchá. V této roli pak může vystupovat i v samostatných kaplích chrámů.^[9]

Reference

↑ Wilkinson 2003: 125-126

↑ Janák 2005: 137-138

↑ Mennoferská teologie (Breasted 1921)

↑ Wilkinson 2003: 124

↑ Pinch 2002: 182

↑ Více viz Janák 2005: 61-62

↑ Více viz Verner 2010: 99-150

↑ Wilkinson 2003: 126

↑ Janák 2005: 139

Re

Jméno

Re patří bezesporu k nejznámějším a také nejvýznamnějším bohům starověkého Egypta. Jeho jméno znamená "Slunce".

Ikonografie a sféry vlivu

Jak je patrné již z jeho jména, jednalo se o slunečního boha, zastupujícího sluneční žár, teplo, světlo a energii. Mohl tak být zachycen jako (okřídlený) sluneční kotouč, v lidské podobě nebo také jako člověk s hlavou sokola, berana nebo ve tvaru skaraba. Dále mohl tento bůh nabývat zvířecí podoby, a to právě jako sokol, beran nebo skarabeus (vrboun posvátný), ale také jako kocour, býk, had, fénix atd. Jednotlivé atributy a zvířata se na Reových zobrazeních mohly i kombinovat. ^[1]

Moc slunečního žáru v jeho různých aspektech pak představovaly různé bohyně, označované jako Reovo oko.

Sluneční bůh

Re byl slunečním bohem, který každý den křížuje nebe ve své denní bárce *mandžet*. Byl tak tím, kdo poskytuje světlo, teplo a život celému světu, udržuje ve světě pořádek a maat, jenž byl právě jeho každodenním putováním. Ráno byl Re nazýván též Cheprer a večer Atum. Díky

těmto svým funkcím byl Re označován za pána nebes, pána veškerenstva atp.

Re v podsvětí

Podobně jako ve dne putoval Re nebesy, v noci putoval podsvětím v noční bárce *mesketet*. Při této cestě osvětloval podsvětí, soudil provinilé, poskytoval ospravedlněným místo na své bárce, bojoval s různými nástrahami a démony, především pak s hadem Apopem (viz níže). Tato noční cesta bývá často zobrazena ve výzdobě hrobek v Údolí králů. Během této cesty se Re spojuje s tělem boha Usira a sám funguje jako ba, spojující se s tělem.^[2]

Re a panovník

Od dob 4.dynastie patří mezi jeden prvek královské titulatury titul "syn Rerův".^[3] Tento titul vyjadřoval velmi těsnou vazbu panovníka se slunečním bohem - král vystupoval jako Reův následník a co bylo tedy dobré pro jednoho, bylo dobré i pro druhého a podobně nepřátele panovníka byli i nepřáteli Reovými.

Synkreze

Re byl spojován především s dalšími slunečními či významnými bohy, jako jsou např. Amon nebo Atum, často se ale objevuje s dalšími bohy přímo v synkrezi. Od Střední říše se objevují spojení Re-Usir a Amon-Re, od Nové říše se pak Re spojuje např. také s Moncuem nebo Ptahem.^[4]

Egyptští bohové

Mýty a funkce

Počátek světa

Podle jedné z egyptských verzí o počátku světa se Re vynořil z praoceánu Nunu na pahorku benben, případně se zjevil v lotosovém květu jako božské dítě. Mohl se ovšem zjevit také v podobě fénixe, skaraba aj. Následně pak sluneční bůh stvořil celý svět a ustanovil jeho zákony.^[5]

Stvoření lidstva

V rámci héliopolské kosmogonie se dochoval příběh o stvoření lidí, které je však v egyptském pojetí spíše jakýmsi vedlejším produktem úplně jiného děje. Sluneční bůh a stvořitel světa, někdy v tomto příběhu označovaný jako Atum, jindy jako Atum-Re nebo pouze Re, vyslal své oko, aby našlo bohy Šua a Tefnut, kteří se ztratili v praoceánu. Než se ovšem oko s Šuem a Tefnutou vrátilo, sluneční bůh si stvořil nové oko. Původní sluneční oko se pak rozplakalo (egyptsky *rem*) a z jeho slz vznikli lidé (egyptsky *remeč*). Následně bylo oko vyzdviženo na Reovo čelo a proměněno v uraeus.^[6]

Vládce v nebesích

Podle mýtu, zachyceného v *Knize nebeské krávy* a nazývaném též legenda o zničení lidstva, vládl Re nejprve na zemi, ale když zestárl, lidé se proti němu bouřili a přestali jej poslouchat. Následně Re poslal svou dceru, rozzuřené sluneční oko, ztotožňované v tomto případě s agresivními aspekty bohyní Hathor a Sachmet, aby lidstvo vyhubila. Re se nakonec nad lidmi slituje, ale bohyně je již tak rozběsněná, že ji nelze zastavit. Nakonec je uklidněna Istí, kdy je jí namísto lidské krve předloženo na červeno obarvené pivo, jímž se opije a promění se v benevolentní božstvo. Re byl ovšem děním na zemi tak znaven, že se odebral na nebesa, kam jej vyzvedla bohyně Nut v podobě krávy.^[7]

Re a další bohové

Bohyně Nut byla považována za Reovu matku, která jej každé ráno porodila a večer jej pozřela.^[8] Re mohl být ovšem považován nejen za Nutina syna, ale i manžela. Jindy byla za jeho partnerku považována Hathor nebo také Rat (ženský tvar od slova "re").^[9]

Boj Rea s Apopem

Především podsvětní knihy Nové říše popisují každonoční boj Rea s jeho odvěkým nepřítelem, obrovským hadem Apopem, představitelem chaosu a neřádu isfet, který neustále útočil na jeho bárku. V těchto textech je podrobně popisováno dvanáct hodin noci, během nichž se Reova cesta podsvětím odehrává, a Reovo vítězství nad Apopem. V boji Reovi pomáhají a Apopa se

Egyptští bohové

snaží chytit do sítí různí bohové, např. Eset s Nebthetou, Thovt nebo Sutech. Kromě bohů se měli boje účastnit zemřelí lidé, kteří se plavili v Reově bárce.^[10] Podle dochovaných egyptských textů hrál v tomto souboji roli též panovník, který pomocí rituálů, vykonávaných na zemi, pomáhal Reovi v jeho boji.^[11] Re Apopovi nakonec často seká hlavu v podobě kocoura pod posvátným stromem išed.

Reovo pravé jméno

Dalším známým mýtem, spojeným s Reem, je příběh o tom, jak bohyně Eset vyzvěděla na Reovi jeho pravé jméno a získala tak jeho znalosti a kouzelnou moc. Eset stvořila ze svých slin hada, který Rea uštíkl a nemohl jej uzdravit nikdo kromě Esety. Eset si za uzdravení vyžádala právě Reovo pravé jméno.

Spor Hora se Sutechem

Ve sporu Hora se Sutechem o vládu po smrti boha Usira vystupuje Re jako vládce bohů s hlavním slovem, který však straní Sutechovi a až po různých událostech se přikloní na Horovu stranu.

Kult

Prvním dokladem o uctívání Rea je jméno panovníka 2.dynastie Raneb. Centrum slunečního kultu bylo město Héliopolis^[12], v dobách 5.dynastie se pak stavěly tzv. sluneční chrámy, v nichž měl kult slunečního boha pochopitelně zvláštní místo.

Reův kult byl však rozšířen po celém Egyptě. Kromě synkretických božstev byl spojován také s některými posvátnými zvířaty, jako např. býkem Merwerem nebo ptákem Benu v Héliopoli. V jeho kultu, narozdíl od kultu většiny ostatních bohů, nebyla využívána posvátná zobrazení a sochy, neboť Re se viditelně manifestoval ve formě slunce.^[13]

Reference

↑ Wilkinson 2003: 208-209

↑ Wilkinson 2003: 207

↑ Verner-Bareš-Vachala 1997: 264

↑ Janák 2005: 141

↑ Wilkinson 2003: 207

↑ Viz např. Texty rakví 76, 77

↑ Viz např. Hornung, E. 1991: Der Ägyptische Mythos von der Himmelskuh. Universitätsverlag Freiburg Schweiz.

↑ Pinch 2002: 183

↑ Janák 2005: 142

↑ Hornung 1990

Egyptští bohové

↑ Viz rituály pro ničení zla či přímo porážení Apopa, např. Schott 1929, Altmann 2010.

↑ Více viz např. Verner 20120: 57-98

↑ Janák 2005: 145-146

Sachmet

Jméno

Jméno bohyně **Sachmet** znamená "Mocná".

Ikonografie a sféry vlivu

Sachmet byla zobrazována jako žena se lví hlavou, případně ještě se slunečním kotoučem nad hlavou. Někdy mohla být zachycena ve zvířecí podobě jako lvice.^[1]

Jedná se o bohyni, považovanou za dceru slunečního boha a zastupující především jak pozitivní tak negativní aspekty moci slunečního oka. V Textech rakví je pak např. spojována s červenou dolnoegyptskou korunou.^[2]

Ochrana

Již od Staré říše vystupuje Sachmet především jako ochránkyně panovníka,^[3] případně se mohla objevovat i v roli jeho matky. V dobách Nové říše se pak v různých scénách vyskytuje v bérce slunečního boha, kde jej chrání a pomáhá mu v každonočním boji s jeho odvěkým nepřítelem Apopem.^[4] Ze stejného důvodu je Sachmet považována také za válečnou bohyni, neboť mohla svým ohnivým dechem ničit faraonovy nepřátele.

Egyptští bohové

Nemoci a léčení

Sachmet byla bohyně, která ve svém negativním aspektu zastupovala destruktivní moc slunečního žáru a mohla být tedy původcem různých katastrof jako je sucho, hladomor nebo mor. Ve své zuřivosti mohla kromě rozpoutání masakru vyvolat také různé choroby a nemoci. Během epagomenálních dní Sachmet (či bohyně s podobnými aspekty) spolu s bohem Tutuem vypouštěla do světa démony, roznášející choroby a tzv. novoroční mor. Proto bylo třeba ji v této době uctívat, aby byla katastrofa a ohrožení vesmírného řádu zažehnáno a Sachmet se z rozzuřené bohyně proměnila v bohyni ochrannou a benevolentní. ^[5]

Kvůli své moci nad rozpoutáváním různých katastrof a nemocí byla však také tou, která před nimi mohla člověka ochránit nebo jej z nemocí uzdravit, byla tedy spojována s lékařstvím a léčivou mocí obecně.

Mýty a funkce

Mýtus o slunečním oku

Sachmet se objevuje také v mýtu o slunečním oku, kdy se bohyně, která toto oko představuje, rozzuří a odejde v podobě divoké kočky řídit do pouště. Odtamtud ji pak přivede zpět bůh Thot. Bohyně z příběhu však může být i jiná z egyptských bohyní, představující sílu Reova oka - např. Bastet nebo Hathor. ^[6]

Legenda o zničení lidstva

Jako Reovo oko Sachmet také vystupuje v legendě o zničení lidstva, zaznamenané v tzv. Knize o nebeské krávi, kdy je tato bohyně vyslána, aby vyhladila lidi, bouřící se proti bohu Reovi. Ten však nakonec usoudí, že není třeba lidstvo úplně vymýtit, rozzuřená bohyně však nechce se svým řáděním přestat, až je nakonec zkrocen Istí, kdy je jí namísto krve podáno pivo, obarvené na červeno, a bohyně se jím opije v domnění, že jde o lidskou krev. ^[7]

Kult

Sachmet byla uctívána po celém Egyptě, ať už samostatně, nebo ve spojitosti s dalšími bohyněmi s podobnými aspekty.

V Mennoferu byla Sachmet uctívána jako partnerka boha Ptaha a matka Nefertema, v Karnaku pak byla spojována s bohyní Mut. V době Amenhotepa III. byly v Karnaku vztyčeny stovky soch této bohyně z černého granitu. Lokální variantou Sachmetina kultu je pak např. kult Sahureovy Sachmety v Abúsíru, kde byla tato bohyně uctívána právě v Sahureově zádušním chrámu. ^[8]

Sachmetini kněží byli již od Staré říše spojováni s lékařstvím a léčivou magií^[9], doloženy jsou i různé rituály, spojeny právě s uzdravováním nebo s nebezpečími konce roku (viz výše).

Reference

↑ Wilkinson 2003: 181-182

↑ Pinch 2002: 188

Egyptští bohové

↑ Verner-Bareš-Vachala 1997: 386

↑ Pinch 2002: 188

↑ Viz Goyon, Jean-Claude 2006. Le rituel du sHtp 4xmt au changement de cycle annuel: d'après les architraves du temple d'Edfou et textes parallèles, du Nouvel Empire à l'époque ptolémaïque et romaine. Bibliothèque d'étude 141. Le Caire: Institut français d'archéologie orientale.

↑ Málek 1997:118

↑ Viz např. Hornung, E. 1991: Der Ägyptische Mythos von der Himmelskuh. Universitätsverlag Freiburg Schweiz.

↑ Janák 2005: 151

↑ Pinch 2002:188

Selket

Jméno

Jméno této bohyně (přepisované též jako **Serket**, řecky potom **Selkis**), které celé zní Selket hetyt, doslova znamená "**Ta, která přiměje hrdlo dýchat**", a odkazuje na její schopnost dech nejen dát, ale i odejmout - jelikož se jednalo o bohyni spojovanou především se štíry, mohla být mocnou ochránkyní, ale také nebezpečným nepřítelem. ^[1] Díky spojitosti s dechem byla ovšem také spojována se vzkříšením a znovuzrozením.^[2]

Ikonografie a sféry vlivu

Selket je doložena už z doby 1.dynastie na stéle ze Sakkáry. Objevuje se v Textech pyramid^[3], a to jak samostatně, tak v doprovodu jiných bohyní, a jejím úkolem je ochraňovat zemřelého panovníka a bránit ho před nebezpečími, číhajícími na něj v podsvětní říši.^[1]

Hlavní role, ve které se objevuje, je ochránkyně před hady a štíry. Štír mohl sloužit i v písmu jako klasifikátor za jejím jménem, ale toto psaní se objevuje

Egyptští bohové

až od Nové říše^[4], v dřívějších obdobích byl zřejmě tento znak úmyslně ničen, aby nemohl škodit, což byla relativně běžná praxe v případě hieroglyfů, které mohly představovat potenciálně nebezpečné věci či bytosti, zvláště pak v náboženských textech.

Zobrazována bývá nejčastěji jako žena, která má nad hlavou znak štíra. Objevují se ovšem i jiná zobrazení, například ve své mateřské podobě se objevuje jako žena s noži v ruce se dvěma hlavami - jednou lví a druhou krokodýlí. V zádušním kontextu se může objevovat jako štír či kobra.^[1]

Mýty a funkce

Jak již bylo popsáno, jelikož byla tato bohyně velmi nebezpečným protivníkem, jejím hlavním úkolem měla být v ideálním případě ochrana, ať už se jednalo o ochranu před nebezpečnými tvory nebo nebezpečím v podsvětí.

V Textech pyramid se objevuje také jako matka hada Nehebkaua. Figuruje ale i v lékařství, neboť byla patronkou těch, kteří uštknutí léčili.^[4] V těchto textech se objevuje nejen jako ochránkyně, ale někdy také jako ta, která pečuje

o zemřelého krále, případně i v roli panovníkovy božské matky. V podobném kontextu se objevuje i na některých scénách božského zrození panovníka. V mýtu o zrození Hora se objevuje jako sedm štírů, které chrání těhotnou Eset, a potrestají ženu, která jí odmítne poskytnou přístřeší, a spolu s Nebthet pak figurují jako ochránkyně malého Hora.^[2]

Spolu s Eset, Nebthet a Neit se objevuje jako ochránkyně skříňky s kanopami, nádobami na orgány zemřelého. V této roli se objevuje ve dvojici s bohem Kebehsenufem, kdy stráží nádobu se střevy zemřelého.^[1]

Kult

Selket byla prastarým božstvem, uctívaným již na počátku egyptských dějin. Její kněží byli díky jejímu spojení s léčením a ochranou ovšem spíše než chrámoví služebníci lékaři, nebo léčitelé/mágové. Už od Staré říše jsou známy také ochranné amulety v podobě štíra, zda ovšem zobrazují přímo Selket, je sporné. Amulety v podobě Selket ve formě ženy, případně ženy se štíří hlavou, se objevují až v pozdějších obdobích. Její jméno najdeme v mnohých zaříkáních proti uštknutí, kousnutí atp.^[1]

Egyptští bohové

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 1,2 1,3 1,4 Wilkinson 2003 : 233 - 235.

↑ Skočit nahoru k:2,0 2,1 Pinch 2004 : 187 - 188.

↑ Viz např. PT 308, 362, 555.

↑ Skočit nahoru k:4,0 4,1 Janák 2005: 154.

Serapis

Jméno

Serapis (též **Sarapis**) byl synkretickým božstvem ptolemaiovské doby, který v sobě slučoval aspekty egyptského boha Usira, posvátného býka Apida (Hapiho) a významných a populárních řeckých božstev Dia a Dionýsa.^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Tento bůh býval většinou zobrazován v lidské podobě, v řeckém oděvu, s řeckým účesem a plnovousem, na hlavě mívá košík na ovoce (tzv. kalathos) nebo měřici na obilí. Někdy mívá i beraní rohy.^[2]

Mýty a funkce

Jelikož Serapis v sobě spojoval aspekty různých egyptských i řeckých božstev, jeho pole působnosti bylo poměrně široké. Byl vládnoucím bohem, ale zároveň v sobě zahrnoval aspekty léčitelského božstva, boha plodnosti, ale také patrona smrti a vzkříšení. Kvůli jeho usirovským aspektům byla za jeho manželku považována bohyně Eset.^[3]

Egyptští bohové

Kult

Nejvýznamnějším centrem Serapidova kultu bylo alexandrijské Serapeum.^[4] Jeho kult byl rozšířen i za hranice Egypta.

Reference

↑ Pinch 2002: 36

↑ Wilkinson 2003: 128

↑ Janák 2005: 155

↑ Verner 2010: 473-493

Sešat

Jméno

Jméno bohyně Sešat znamená "**Písařka**". Jak již její jméno napovídá, byla patronkou písma, písařů, písemných záznamů, ale také přesného měření a přesnosti vůbec.

Ikonografie a sféry vlivu

Sešat byla bohyní veškerých písmených záznamů, ať už se jednalo o texty, ale také například o různé záznamy, seznamy a účty. Byla spojována také s chrámovými knihovnami a dalšími sbírkami textů.

Doložena je už ve 2.dynastii, a to na obrazech, kde asistuje panovníku Chaschemvejovi při rituálu zakládání chrámů. Díky svému vztahu k mírám a přesnému vyměřování byla považována také za patronku stavebníků a architektů.

Tato bohyně je obvykle zobrazována jako žena v dlouhém šatu a leopardí kůži - symbol kněžského úřadu. Jejím charakteristickým atributem je sedmicípá

Egyptští bohové

hvězda na její hlavě, která je někdy doplněna symbolem podobným půlměsíci nebo obráceným rohům, občas ještě se dvěma pery. Na některých zobrazeních drží v ruce písátka a papyrus či palmový list, na který píše. ^[1]

Mýty a funkce

Sešat je nejčastěji zmiňována či zobrazována, jak něco zapisuje či počítá. Kromě výše zmíněného rituálu zakládání a vyměřování půdorysu chrámu se už od Staré říše objevuje ve scénách, kde zapisuje sčítaný dobytek, podle kterého se zpočátku v Egyptě datovalo. Ve Střední říši také často zaznamenává seznamy zajatců z královských válečných tažení. Především od Nové říše se pak spolu s Thovtem objevuje ve scéně zaznamenávání roků vlády egyptského panovníka na listy posvátného stromu išed v Héliopoli.

V některých verzích se objevuje v zásvětním kontextu spolu s Nebthet, kdy tyto dvě bohyně dávají dohromady tělo zemřelého.^[2] V jednom říkání Textů rakví Sešat spolu s Thovtem přináší zemřelému texty, které mu mají pomoci v jeho průchodu podsvětní říši. Říkalo se o ní také, že staví příbytky na Západě pro blažené zesnulé. ^[3]

Od Nové říše se objevuje podobná bohyně pod jménem Sefchetabuej, ale zřejmě se jedná pouze o odlišný aspekt samotné Sešat. ^[1]

Kult

Sešat se téměř neobjevuje mimo kontext psaní a měření. Není známo, že by měla nějakou vlastní svatyni, ale často se objevuje v chrámech jiných božstev i panovníků. Díky svému patronátu nad zakládáním chrámů byla vlastně v každém chrámu přítomna. O jejím uctívání mimo oficiální kult je známo málo, mohla být uctívána písaři či staviteli.

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 Janák 2005: 156 - 157.

↑ Wilkinson 2003 :166 - 167.

↑ Pinch 2004 : 190 - 191.

Sokar

Jméno

Pro význam jména boha **Sokara** existují dvě různá vysvětlení, nicméně v obou případech se zřejmě jedná spíše o pozdější slovní hříčky než o reálnou etymologii. Podle Textů pyramid je jeho jméno překládáno jako "přijď ke mně", což měla být slova Usira, který Sokara volal, podle Textů rakví pak jako "vyčištění úst", což by mohlo mít souvislost s rituálem otevírání úst, při kterém byly zemřelému vráceny jeho smysly. ^[1]

Ikonomie a sféry vlivu

Sokar byl původně zřejmě božstvo s podobě sokola, spojované především s memfidským regionem a patronátem nad řemesly, ale postupem času se stal mnohem známější jako chtonické božstvo, spojené se zemřelými, nekropolemi, vzkříšením a znovuzrozením. I zde ovšem stále zůstávají jeho aspekty řemeslného tvůrce, neboť podle Egyptanů například modeloval kosti. V zásvětních textech je také zmiňováno to, že vyráběl různé rituální předměty a látky, potřebné při pohřbívání. ^[1]

Sokarovou původní podobou byl sokol - v této podobě se typicky objevuje ve Staré říši, případně bývá zobrazen jakko muž se sokolí hlavou, často v obinadlech jako mumie. Někdy mívá na hlavě

hornoegyptskou Bílou korunu či korunu atef se dvěma rohy, případně sluneční kotouč a rohy. Jindy bývá zobrazen v podobě pahorku, případně pahorku se sokolí hlavou.^[2]

Mýty a funkce

Sokar byl především božstvem spojovaným s pohřby, smrtí, zásvětím a posmrtnou existencí. Byl strážcem vstupu do zásvětí, na což odkazují jeho mnohá epiteta, například Pán Rasetau nebo Pán posvátné země.

Bárka henu

Už od Textů pyramid se v souvislosti se Sokarem objevuje bárka henu - jednalo se o bráku, nesenou na saních, na jejíž přídi byla hlava antilopy, býka, ruby, sokola nebo vlaštovky a na zádi tři či čtyři kormidla, a uprostřed níž se nacházela svatyně.^[3] Na tuto bárku byl zemřelý panovník vyzvedán a následně ztotožněn s božstvem.^[4]

Ptah-Sokar-Usir

Kvůli své spojitosti s řemesly a též Memfidou byl Sokar spojován s dalším božským řemeslníkem, Ptahem, a kvůli vazbě na podsvětí se také často objevuje v souvislosti s Usirem. Už od Střední říše se tak objevuje synkretické božstvo Ptah-Sokar-Usir. V této podobě bývá zobrazován jako trpaslík, a bývá nazýván jménem Pataikos. Sošky tohoto synkretického božstva se objevují hrobkách především od Pozdní doby, někdy bývají duté a ukrývají v sobě svitek s texty Knihy mrtvých, nebo také malou hliněnou mumii.^[1]

Egyptští bohové

Kult

Hlavním místem Sokarova kultu byla Memfis, jelikož byl spojován především s memfidskou nekropolí. Už v dobách Staré říše se tak memfidská oblast stala dějištěm oslav na Sokarovu počest. Během tohoto svátku byl bůh vynášen ze své svatyně, a díky svému chtonickému aspektu asistoval králi např. při okopávání země nebo zakládání kanálů.^[4] Od Střední říše je kult Sokara doložen na více místech, například ve Fajjúmu nebo v oblasti Théb, a v této době je jeho kult již propojen s kultem Usirovým.

V Nové říši se jeho kult rozšiřuje, a bývá propojen i s kultem panovníka a trváním a obnovou řádu maat, Sokar je v této době uctíván i ve spojitosti s královskými zádušními chrámy.^[5]

Ještě v Ptolemaiovské době byl Sokarův kult velmi populární, tento bůh byl uctíván například v chrámu Hora v Edfú nebo v Hathorině chrámu v Dendeře, a to především ve spojitosti s usirovskými svátky v měsíci choiak.^[3]

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 1,2 Janák 2005: 159 - 161.

↑ Pinch 2004 : 202 - 203.

↑ Skočit nahoru k:3,0 3,1 Graindorge 2001.

↑ Skočit nahoru k:4,0 4,1 Wilkinson 2003 : 209 - 211.

↑ Graindorge 1994.

Sutech

Jméno

Sutech (též **Seth**) je jedním z nejznámějších egyptských bohů, a to především kvůli svým negativním rysům, kdy je považován za představitele chaosu a zla obecně. To je však pouze jeden z jeho aspektů, zdůrazňovaných hlavně v pozdějších dobách egyptských dějin. Význam a působnost Sutecha je mnohem širší.

Význam jeho jména je nejasný, je odvozováno např. od egyptského slova *tešteš*, které znamená "tlouci" či dokonce "rozsekat na kousky", jindy od slova *taš* - "hranice" nebo od slova *teš* - "rozdělit", "rozsekat", "vytyčit hranice". Etymologie ale zdaleka není jasná.^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Zobrazení boha Sutecha

Sutech byl synem Geba a Nut a součástí héliopolského Devatera. Za jeho manželku byla považována bohyně Nebthet, někdy také některá z předovýchodní bohyní jako Ašstarté nebo Anat.^[2]

Původně se zřejmě jednalo o božstvo, spjaté s pouští a neúrodnými oblastmi, které posléze nabylo na významu a stalo se představitelem Usirova protivníka a zástupcem zmatku a chaosu.

Nejčastěji bývá zobrazován s hlavou zvířete, jehož charakter není úplně jasný a říká se mu zkrátka "Sutechovo zvíře", případně přímo ve zvířecí podobě. Toto zvíře bývá identifikováno jako pes, osel, žirafa atd., případně některé mýtické zvíře, skládající se z několika živočichů.^[3]

Egyptští bohové

Vládce pouště a chaosu

Sutech zastupoval neúrodnou zemi a poušť, zatímco jeho bratr Usir představoval hojnost a úrodu. Sutech byl také tím, kdo přivolává nečas a bouře, byl tedy přirozeným oponentem nebeských bohů, jako jsou například různé formy boha Hora.^[4] Poušť byla v egyptštině nazývána "Červená země" (narozdíl od "Černé země", Egypta), Sutech mohl tedy vystupovat také jako "Červený" či "Rudý" - tato barva odkazovala zároveň na poušť a na Sutechovu agresivitu a zuřivost.

Mýty a funkce

Sutech a Usir

Již od Textů pyramid je Sutech zmiňován jako bratr Usira, který jej zabil. Nejucelenější verzi tohoto příběhu máme však až od řeckého spisovatele Plútarcha,^[5] tedy z doby mnohem pozdější. Tato varianta je tedy plná hellénistických vlivů a zajisté nezachycuje celou šíři a interpretaci tohoto mýtu, jak byla známa ve starém Egyptě. Sami Egypťané na tento mýtus odkazují velice často, zřejmě se jednalo o příběh tak známý, že nebylo potřeba jej šířeji vysvětlovat.

Sutech měl pozvat Usira na hostinu, kde byla připravena krásná truhla, která měla připadnout tomu, kdo se do ní přesně vejde. Když Usir zkoušel, zdali se do truhlice vejde, Sutech spolu se svými kumpány přibouchli víko a hodili truhlici i s Usirem do Nilu. Jiné verze nás však zpravují o tom, že Usirovo tělo bylo rozsekáno na několik různých kusů, které pak po celém Egyptě

hledala Usirova sestra a manželka Eset spolu s jejich další sestrou Nebthet. Tyto bohyně jej nakonec našly, složily zpět dohromady, bědovaly nad jeho mrtvým tělem a strážily jej. Usir byl za pomoci magie oživen, stihl s Esetou zplodit syna Hora a následně se stal vládcem říše mrtvých.

Sutech a Hor

Ve Sporu Hora se Sutechem pak příběh pokračuje - Sutech soupeří o trůn po Usirovi s jeho synem Horem. Mnoho bohů, včetně nejvyššího boha Rea, nejprve straní Sutechovi. Hor a Sutech spolu mnohokrát soupeří, přičemž Horovi vydatně pomáhá jeho matka Eset. Panovníkem se nakonec stává Hor, Sutechovi se však jako kompenzace dostane místo v bádce slunečního boha.

Hor a Sutech však někdy také vytupují jako tzv. Oba pánové a představují sjednocený Horní a Dolní Egypt.

Sutech na sluneční bárdce

Sutechova síla a moc může však fungovat i v pozitivním kontextu. V této souvislosti je nejnámější Sutechova funkce, kdy stojí na sluneční bárdce a pomáhá slunečnímu bohu Reovi v každonočním boji s jeho nepřitelem a představitelem ne-řádu isfet, hadem Apopem.

Démonizace Sutecha

Egyptští bohové

Především v Pozdní době byly vyzvedány především Sutechovy negativní aspekty a tento bůh je značně démonizován, dokonce může být identifikován i s hadem Apopem. Již od Staré říše se setkáváme s fenoméne vymazávání Sutechova jména z textů - kde je tento bůh zmíněn, bývá popsán nějakým svým přívlastkem, případně označen např. pouze jako "nepřítel". Někdy bývá dokonce nahrazen některým jiným bohem, velmi často je jedná o Thovta. V Pozdní době a následujících obdobích se pak tato praxe stává naprosto běžnou.^[6]

Kult

Se Sutechem se setkáváme již od nejranějších dob, již z období Nakáda I se dochovala jeho slonovinová soška,^[7] panovník 2.dynastie Peribsen má na svém serechu namísto sokolího božstva právě Sutechovo zvíře, Chasechemuej pak má na serechu tato zvířata obě.

Sutech byl patron pouští, a to i v pozitivním kontextu, souvisejícím s nerosty a produkty, které byly z pouští získávány. Za raně dynastického Egypta byl Sutech jako Pán Ombu patronem východní pouště a jejích zlatých dolů, v západní poušti se s ním jako s Pánem oáz setkáváme ještě v ptolemaiovském a římské době.^[8]

V hyksóské době byl Sutech ztotožněn s předovýchodním bohem Baalem a jeho popularita značně vzrostla. Za dob 19. a 20.dynastie se Sutech objevuje ve jménech některých panovníků (Sethi I., Sethi II., Setnacht). V této době byl také uctíván ve městě Piramesse.^[9]

Sutech se ovšem vyskytuje i v rituálech, které ho mají ničit - v takových textech je popisován přesný návod k rituálu, který se má vykonávat na figurce Sutecha a který přeneseně působí proti skutečnému Sutechovi a tedy proti chaosu a zlu obecně. ^[10]

Reference

↑ Více viz H. te Velde 1967

↑ Janák 2005: 165

↑ Janák 2005: 167

↑ Pinch 2002: 192

↑ Plútarchos, a J Griffiths. 1970 : Plutarch's De Iside et Osiride. Cardiff: University of Wales Press.

↑ Více viz Altmann 2010 či Kahl 2004.

↑ Pinch 2002: 192

↑ Pinch 2002: 192

↑ Wilkinson 2003: 197-199

↑ Viz Altmann 2010, Schott 1929.

Šu

Jméno

Pro význam jména boha **Šua** (v řecké variantě se objevuje jako **Sós**) existuje několik možných výkladů. Může znamenat "**Ten, který se pozvedá**", nebo také "**Prázdňý**", "**Prázdnota**" či "**Prostor**", případně "**Ten, který vysušuje**". Slovo šu se v egyptských textech používá též jako výraz pro světlo, a to od dob Střední říše. Šu byl bohem, který představoval všechny výše zmíněné aspekty.^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Šu představoval vzduch a světlo, ale byl spojován i s dalším atmosferickými jevy. Jako personifikace těchto jevů bývá zobrazován jako mužská postava s pštrosím perem, které je zároveň hieroglyfem jeho jména, nad hlavou, od Nové říše se pak objevuje stojící na Gebovi, který představuje zemi, a podpírající tělo bohyně Nut, představující nebesa. Může být též zobrazen v podobě lva, případně muže se lví hlavou.^[2]

Mýty a funkce

Šu v rámci héliopolské kosmogonie

Šu se v egyptských mýtech objevuje především v rámci héliopolské kosmogonie, v níž spolu se svou partnerkou, bohyní Tefnut, figurují jako první božstva, která stvořil sluneční bůh Atum, a to buď pozřením svého semene, nebo tak, že je vyplivl a vykašlal.^[3] Druhá varianta vychází ze slovní hříčky s egyptskými slovesy "plivat" a "kašlat", která znějí podobně jako jména Šua a Tefnuty. Šu představoval světlo a vzduch, a Tefnut jeho opak. Jelikož se jedná o první stvořený pár, mohou též představovat dualitu jako takovou, a mohou představovat např. východ a západ, slunce a měsíc, atp.^[4]

Potomci Šua a Tefnut byli Geb a Nut, kteří představují zemi a nebesa. Podle dalšího mýtu byli Geb a Nut pevně spojeni, a Šu je od sebe oddělil, což se zvláště od dob Nové říše často objevuje i na zobrazeních.

Spojistost s panovníkem

Tento bůh se také v některých textech objevuje jako nástupce stvořitelského božstva a panovník. Skuteční panovníci tak bývali mj. považováni za nástupce Šuovy.^[5]

Zásvětí

V rámci představ o posmrtném životě se Šu většinou objevuje jako pomocník a ochránce zesnulého. V Textech pyramid jsou zmiňována "Šuova jezera", v nichž se zemřelý panovník očišťuje. V Textech pyramid i v Textech rakví je Šu také zmiňován jako božstvo, která pomáhá zemřelému vystoupat na nebesa, ať už se jedná o zmínky o Šuových kostech (oblaka), po kterých dotyčný stoupá, nebo například zmínky o Šuově žebříku, který plní obdobnou funkci.^[6]

Šu se však v rámci zásvětí objevuje i ve svém temnějším aspektu, neboť v některých textech najdeme skupinu bytostí, označovaných jako "Šuovi kati", které zemřelého ohrožují a proti nimž se musí bránit.^[7]

Především v podsvětních knihách Nové říše se Šu objevuje jako jedno z božstev, které chrání Rea na jeho noční plavbě před jeho nepřítelem, hadem Apopem.

Spojitost s dalšími božstvy a synkreze

Šu se objevuje ve spojitosti s měsíčními božstvy, jako např. Thovtem nebo Chonsuem, což se pravděpodobně odvíjí od jeho vztahu ke světlu a od představy Šua a Tefnuty jako slunce a měsíce (přičemž to, kdo představuje které z těchto nebeských těles, se může různit). Někdy bývá spojován s ochranným božstvem **Besem**.^[2] Objevuje se též v souvislosti či synkrezi s Inhuretem, který měl přivést zpět z pouště uprchlou lví bohyni, představující Reovo oko, a která může být též ztotožňována s Tefnutou. V textech se také objevují zmínky o Šuově ba, které může představovat např. bůh Chnum nebo beraní božstvo **Banebdžed**. Řekové Šua ztotožňovali s Áreem.^[1]

Egyptští bohové

Kult

O kultu Šua před Novou říší nejsou téměř žádné doklady. Později byli Šu a Tefnut uctívání především v Leontopoli podobě dvou lvů (**Ruti**). V římské době byli ztotožnění se souhvězdím Blíženců.^[4]

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 Janák 2005 :171 - 172.

↑ Skočit nahoru k:2,0 2,1 Wilkinson 2003 : 129 -130.

↑ Viz např. Texty Pyramid 527, 600.

↑ Skočit nahoru k:4,0 4,1 Janák 2009 : 91 - 92.

↑ Pinch 2004 : 195 - 197.

↑ Např. Texty rakví 76 - 80.

↑ Viz např. CT 454.

Tefnut

Jméno

Význam jména bohyně **Tefnut** je nejasný. Obvykle bývá překládáno jako "**Vyplivnutá**", což odkazuje na etiologický mýtus o jejím stvoření, je ovšem možné, že se jedná o pozdější výklad, a původně její jména znamenalo "**Deformující (se)**", což by mělo odkazoval na její vztah k měsíci a jeho dorůstání a ubývání.^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Bohyně Tefnut bývá asociována s vlhkostí a temnotou jako protiklad k bohu Šuovi. V Textech pyramid se ovšem také můžeme dočíst, že jako Šuovy roce podpírají Nut, tedy nebeskou klenbu, tak Tefnut podpírá svými rukama Geba, tedy personifikaci země, zřejmě měla tedy i vztah k podsvětí.^[2]

Nejznámější je Tefnut ovšem v rámci náboženských představ héliopolské kosmogonie, kde figuruje spolu se svým partnerem a bratrem Šuem - tato dvě božstva tvoří první dvojici, stvořenou bohem Atumem.

Egyptští bohové

Tefnut bývá zobrazována buď v lidské podobě, se slunečním kotoučem nad hlavou a/nebo uraeem na hlavě, nebo jako lvice, případně žena se lví hlavou. Někdy bývá znázorňována i jako had - uraeus, nebo had se lví hlavou.^[3] Spolu s Šuem se většinou objevují jako dva lvi.

Řekové Tefnut později ztotožnili s bohyní Afrodíté.^[1]

Mýty a funkce

Tefnut v héliopolské kosmogonii

Podle héliopolské kosmogonie měli být Tefnut spolu s Šuem prvními bohy, které stvořil Atum poté, co se vynořil z praoceánu Nu. Stvoření měli být buď z Atumova semene, podle jiné verze je ovšem Atum vykašlal a vyplivl,^[4] což odkazuje na zvukovou podobnost těchto sloves v egyptštině se jmény těchto bohů. V souvislosti s tímto mýtem bývá jméno Tefnut v pozdních textech někdy zapisováno znakem plivajících rtů.^[2]

Šu a Tefnut byli prvním stvořeným párem, někdy mohou tedy představovat samotnou dualitu, např. slunce a měsíc, východ a západ atd.^[5]

Potomky Šua a Tefnut byli bohové Geb a Nut, představující zemi a nebesa.

Lví bohyně a Reovo oko

Podle dalšího egyptského mýtu měli Šu a Tefnut také podobu dvou lvů (**Ruti**). Tefnut se ve lví podobě objevuje i v příběhu, kde v podobě rozzuřené lvice, která zároveň představuje oko boha Rea, uteče do núbijské pouště.^[2] Úkolem přivést tuto bohyni zpět jsou pověřeni Šu a Thovt, kteří rozzuřenou bohyni nakonec přesvědčí, aby se vrátila do Egypta. Jako Reovo oko má Tefnut aspekty sluneční bohyně, někdy mívá i epiteton **Paní ohně**.^[1]

V tomto příběhu však mohou jako bohyně, která představuje Reovo oko, vystupovat i jiné bohyně se lvími aspekty.

Kult

Tefnut měla vlastní svatyni v Héliopoli, kde byla uctívána v rámci héliopolského Devatera.^[2] Později byli Šu a Tefnut uctívání především v Leontopoli podobě dvou lvů. V římské době byli ztotožnění se souhvězdím Blíženců.^[5]

Reference

↑ Skočit nahoru k:1,0 1,1 1,2 Janák 2005 : 174 - 175.

Egyptští bohové

↑ Skočit nahoru k:2,0 2,1 2,2 2,3 Wilkinson 2003 : 183.

↑ Tobin 2001 : 362 - 363.

↑ Viz např. Texty Pyramid 527, 600.

↑ Skočit nahoru k:5,0 5,1 Janák 2009 :91 - 92.

Thovt

Jméno

Bůh **Thovt**, egyptsky **Džehuti**, se objevuje v egyptských textech už od Staré říše. Máme dochováno mnoho způsobů zápisu, výslovnost jména jako „Thovt“ pochází z koptštiny. Samotný význam jména tohoto boha je ovšem dosud nejasný.^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Doklady o významu boha Thovta pocházejí už ze Staré říše, kdy se jeho jméno často objevuje v Textech pyramid. Někdy je uváděn jako jeden z členů hélipolského Devatera, kde obvykle nahrazuje Sutecha. V hermopolské kosmogonii se objevuje jako stvořitel, který spolu s Osmerem stojí na počátku světa a stvořený kosmos uspořádává. Bývá označován za syna slunečního boha Rea, ale je spojován i s Usirem, podle Sporu Hora se Sutechem se ovšem zrodil z Horova semene, které spolkl Sutech, podle pozdější verze tohoto mýtu se takto zrodil měsíc, který si Thovt posadil na hlavu. Pokud se objevuje ve

Egyptští bohové

společnosti ženských božstev, jedná se většinou o bohyně Maat - patronku spravedlnosti a personifikovaný řád světa, nebo Sešat - patronku písma, přesnosti a měření.^[2]

Měsíc

Thovt byl původně zřejmě měsíčním božstvem^[3], a tudíž je měsíc jedním z jeho nejvýznamnějších atributů. Obvykle bývá zobrazován jako kotouč nad jeho hlavou.

Thovtova posvátná zvířata

Dalším významným symbolem boha Thovta byl ibis, přičemž standarda s ibisem se objevuje už v předdynastické době, jedná se tedy o velmi starý kult. Dalším posvátným zvířetem tohoto boha byl pavián, a v podobě těchto dvou živočichů je také často znázorňován – objevuje se jako sedící pavián, ovšem velmi často je zobrazován jako muž s hlavou ibise.^[3]

Písmo a magická slova

Významnou funkcí tohoto boha byl patronát nad písmem, písáři, a všeobecně slovy, ať už se jednalo o běžné záznamy nebo slova magická. Thovt byl

považován za vynálezce písma, které tak v sobě obsahovalo magickou božskou moc – ne nadarmo nazývali Egypťané hieroglyfy *medu nečer*, slova bohů. Byl ochráncem všech psaných záznamů a moudrosti v nich obsažené, a jako takový byl nejen ochránce písmařských dílen, ale i božský vezír a strážce všeho vědění. Často tak bývá zobrazován jako božský písař s paletou a pisátkem, někdy ovšem také ve své podobě paviána sedí u nohou obyčejných písařů. Thovt bývá také zmiňován jako jedno z božstev čtyř světových stran, a to spolu s Horem, Sutechem a Dunanuejem.^[2]

Hermés Trismegistos

V pozdějších obdobích Řekové ztotožnili Thovta se svým bohem Hermem, a později se objevuje jako Hermés Trismegistos („Tříkrát velký“), mudrc a mág, vystupující v řeckých hermetických textech, které měly mít podle dobových představ původ v Egyptě a také údajně obsahovaly tajné vědění, pocházející právě od Thovta.

Mýty a funkce

Spor Hora se Sutechem

Ve sporu Hora se Sutechem, jehož předmětem je spor o nástupnictví na egyptském trůnu po smrti boha Usira mezi jeho synem Horem a bratrem Sutechem, kteří o úřad vládce soupeří, vystupuje Thovt opět ve své roli písaře, který zapisuje dopisy bohů, které si mezi sebou posílají, a následně přede všemi předčítá odpovědi. Důležitou úlohu zde ovšem hraje i ve chvíli, kdy Sutech vyrve Horovi oko, které roztrhá na několik kusů, a Thovt jej opět dá dohromady. V tomto případě jde zřejmě o etiologický mýtus o dorůstání a ubývání měsíce.^[2]

Thovtova tajná kniha

Od Střední říše se objevují zmínky o Thovtově tajné knize, která měla údajně obsahovat veškeré vědění světa, zřejmě mělo jít o jakési nábožensko-magické texty, sepsané právě samotným Thovtem. Tato kniha měla být pečlivě uschována a strážena před smrtelníky. Zmínky o ní se často objevují i v egyptských narativních textech, kdy je ovšem vždy naznačeno, že je dobře

střežena a nepatří do rukou ani mocným panovníkům nebo kněžím. Tak například v jedné z povídek na papyru Westcar chce Thovtova tajemství odhalit faraon Chufu, ale ani největší mudrc v zemi, kouzelník Džedi, mu ji nemůže přinést^[4], a v démotické povídce o Setne Chamuasetovi se vypráví o tom, co se stane, když se někdo pokusí přinést knihu do lidského světa a získat její moc pro sebe.^[5] Otázkou ovšem zůstává, co si vlastně sami Egypťané pod touto knihou představovali, co měla obsahovat a co v ní naopak nebylo zapsáno.

Hledání lví bohyně v poušti

Podle některých mýtů měl Thovt spolu s bohem Šuem na rozkaz Rea hledat a přivést zpět bohyni v podobě zuřícího Reova oka (která je ztotožňována s různými egyptskými bohyněmi), který utekla do núbijské pouště. Thovt a Šu tuto bohyni najdou, ale ta je proměněna v divokou kočku a nemá v úmyslu se do Egypta vrátit, a Thovt ji musí pomocí veškeré své moudrosti přesvědčit.^[6]

Strom išed

Jako božský písař a ten, který zaznamenává běh času, se Thovt také často objevuje ve scéně, kdy spolu s bohyní Sešat, patronkou písma a přesného měření, zapisují roky vlády egyptského krále na listy posvátného stromu išed.

Zásvětní říše a posmrtný soud

Velmi důležitou úlohu hraje Thovt v egyptských představách o posmrtném soudu. Vystupuje zde jako zapisovatel a ten, kdo kontroluje vážení srdce člověka před božským tribunálem, před kterým musel zemřelý a jeho skutky, které vykonal na zemi, obstát. Pokud se tak stalo, sám Thovt zemřelému srdce vracel – někdy se Thovt objevuje i jako ten, kdo dává opět dohromady tělo zesnulého, podobně, jako spojil opět dohromady Horovo oko.

Už od Textů pyramid se Thovt objevuje jako jakýsi průvodce zemřelých, který je vynáší na svých křídlech na nebesa. V zásvětních textech se také často objevuje říkání, aby zemřelý poznal vše, co ví sám Thovt, a díky tomuto vědění pak přestál nástrahy v říši mrtvých. ^[6]

Ochránce Rea v podsvětí

Thovt se objevuje ve spojení se slunečním bohem Reem už od Textů pyramid, ale od Nové říše se často objevuje jako Reův průvodce na jeho cestě podsvětním, kde jej ochraňuje pomocí svých vědomostí a magie, kterou ovládal. Bývá zobrazován na sluneční bárce spolu s Reem, a často je doprovází Maat, personifikovaná spravedlnost a řád, a také Hu a Sia – Výrok a Vědění.

Vznik pěti epagomenálních dní

Podle pozdějšího mýtu, který zapsal řecký spisovatel Plútarchos^[7], hraje Thovt významnou roli při zrození několika prvotních bohů. Podle tohoto příběhu se sluneční bůh Re bál moci dětí bohyně nebes Nut tolik, že ji proklel, aby nemohla své potomky přivést na svět v žádném dni z 360 dní roku. Moudrý Thovt se rozhodl, že nebeské bohyni pomůže, vydal za božstvem měsíce a vyzval ho ke hře, v jejímž každém kole hráli doslova a do písmene o čas – vítěz každého kola získal část měsíčního svitu, a tedy čas jednoho dne navíc. Thovt zvítězil a získal tak navíc pět dní, ve kterých se zrodili bohové Usir, Hor starší, Sutech, Eset a Nebthet. Těchto pět dní se nazývá epagomenální dny, a jednalo se o pět posledních dní egyptského roku.

Egyptští bohové

Kult

Nejvýznamnějším střediskem Thovtova kultu bylo město Hermopolis (nazvané právě podle řecké podoby Thovta), egyptské Chemenu („(Město) osmi“), zda ale šlo o původní prastaré centrum kutlu tohoto boha, zůstává otázkou. Dalším významnou oblastí, kde byl Thovt uctíván, byl 15. dolnoegyptský nom, který měl ibise ve svém znaku. Dalšími místy Thovtoa kultu byla například oáza Dachla nebo Serábit el-Chádim na Sinaji.

Dochována jsou také některá pohřebiště Thovtových posvátných zvířat. Kousek na západ od Hermopole, na lokalitě Tuna el-Gabal, se nachází Ibeum, katakomby, ve kterých bylo nalezeno mnoho mumií ibisů i paviánů, které byly prodávány poutníkům jako obětiny. Podobné pohřebiště bylo nalezeno i v Sakkáře. ^[3]

Popis rituálů, které byly v rámci Thovtova kultu praktikovány, se ovšem nedochoval a znalosti o jeho kultu jsou minimální. Thovtův velekněz v Hermopoli měl titul „velký pět“ – těchto pět je vykládáno jako Thovt a různí čtyři další bohové, případně Thovt a Osmero, které tvoří čtyři páry, nebo které

které vzniklo zdvojením původních čtyř bohů. Již v Textech pyramid je zmiňován Thovtův svátek, a po tomto božstvu byl pojmenován i celý měsíc, ve kterém byly zřejmě pořádány slavnosti na jeho počest.

Kromě oficiálního kultu byl Thovt též předmětem osobní zbožnosti. Jelikož byl Thovt patronem písařů, jak bylo popsáno výše, měli jej písaři každé ráno uctít úlitbou z nádobky na namáčení štětců. Objevuje se i mnoho amuletů s Thovtovou podobou, někdy navíc držící oko Horovo oko wedžat, symbolizující ochranu. ^[6]

Reference

↑ Boylan 1922.

↑ Skočit nahoru k:2,0 2,1 2,2 Janák 2005: 175 - 178.

↑ Skočit nahoru k:3,0 3,1 3,2 Wilkinson 2003 : 215 - 217.

↑ Viz. Westcar papyrus.

↑ Lichtheim 1980.

↑ Skočit nahoru k:6,0 6,1 6,2 Bleeker 1973.

↑ Plútarchos, De Iside et Osiride.

Tutu

Jméno

Význam jména boha **Tutua** (v řečtině je znám jako **Tithoes** nebo **Totoes**) je nejasný. Jedná se o božstvo, doložené až pro pozdější období egyptských dějin, a to od 27. dynastie do vlády římského císaře Caracally. ^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Tutu byl v egyptských představách bytostí, která stála na hranici mezi bohem a démonem. Je obvykle zobrazován jako stojící sfinga s hadem místo ocasu. ^[2] Výjimečně pak bývá zobrazen v lidské podobě, a to především v chrámech. ^[3] Často mívá válečné atributy nebo bývá spojován s mocí uraea a slunečního oka. Může vystupovat jako válečný bůh, bůh s královskými či slunečními aspekty, ochranné božstvo, ničící nepřátele, pán démonů, ale také např. v roli dítěte některé z egyptských bohyň. ^[4]

Mýty a funkce

Pán démonů

Jednou z jeho nejvýznamnějších funkcí byla ochrana před démony, řádícími dle staroegyptských představ v době přelomu starého a nového roku. V době tzv. epagomenálních dní, kdy ve světě nepanoval obvyklý řád, mohly bojovné bohyně jako např. Sachmet, Bastet nebo Neit, za jejíhož syna byl Tutu ostatně považován, vysílat do světa své posly - sedm démonů, kteří roznášeli zlo, nákazu a nemoci. Tutu byl právě tím, kdo mohl tyto démony ovládat, nicméně těchto sedm démonů mohlo být zároveň sedmi různými aspekty Tutua. Jednalo se tedy o božstvo, které mohlo nemoci a neštěstí způsobovat, ale jelikož nad nimi vládl, mohl je zároveň zkrotit a poskytovat před nimi ochranu.

Pán osudu

Tutu je někdy také označován jako bůh, který měl kontrolu nad osudem a také mohl udělovat štěstí a požehnání, a to zvláště ve formě čtyř ka, která dohromady naznačovala právě štěstí a prosperitu.

Egyptští bohové

Tutu a astronomie

Tutu se také objevuje v astronomických scénách (např. v chrámech v Esně nebo Šeikh Hamadu). Na tom není nic divného, jelikož výše zmíněných sedm démonů se mohlo manifestovat ve formě sedmi dekanů. Často se ve společnosti Tutua nacházejí personifikované dekany Semed a Isdes, které mohou být také zobrazeni jako bohové Hor a Thovt.^[5]

Tutuovy sluneční aspekty

Jak bylo řečeno výše, Tutu může mít aspekty slunečního boha, stejně tak jako aspekty královské. Díky tomu tam mohl být spojován také s bohem Amonem či jeho synkretickou podobou Amon-Reem, tato spojitost se však objevuje až od Ptolemaiovské doby.^[6] Později pak mohl s tímto slunečním bohem dokonce splynout.^[7]

Kult

V Esně byl Tutu považován za syna bohyně Neity,^[8] přesto ale v tomto chrámu není zobrazován pomocí typické dětské ikonografie.^[9] Byl zde uctíván

především jako ochránce před zlem a vládce "novoročních" démonů, přicházejících se záplavou.

Spojitost má Tutu také s lokalitou Horbeit, staroegyptským Šednu - jeho kult v tomto městě sice není doložen, nicméně existuje skupina démonů, kteří se nazývají "pánové Šednu" - jejich počet variuje, ale většinou je jich 77 a mají velmi těsný vztah s Tutuovými démmony.

Pozůstatky jediného doloženého chrámu, zasvěceného Tutuovi, se nacházejí v oáze Dachla na lokalitě Ismant el-Kharab (Kellis). V jisté hrobce v Thébách jsou dokonce zmíněni Tutuovi kněží a z kalendáře v Esně a několika dalších monumentů je známo několik Tutuových svátků.

Tutu se také objevuje na amuletech, stélách a v několika hrobkách z Pozdní doby. Bývá spojován také s magií, tato jeho role je však poněkud nejasná.

Reference

↑ Janák 2005: 179

↑ Pinch 2004: 206

↑ Kaaper 2003: 33

Egyptští bohové

↑ Kaaper 2003: 26-31

↑ Kaper 2003: 69-72

↑ Kaaper 2003: 112

↑ Janák 2005: 180

↑ Wilkinson 2003: 183

↑ Kaaper 2003: 105-106

Usir

Usir (řecky **Osiris**) byl jedním z nejznámějších a nevýznamnějších staroegyptských bohů. Ohledně významu jeho jména existuje mnoho názorů a možných etymologií, ale zůstává stále nejasné.^[1]

Ikonografie a sféry vlivu

Usir byl vládcem podsvětní říše, a tedy smrti, sestupu do podsvětí a posmrtného soudu, ale především vzkříšení a obnovy života. Význam Usira a celkově usirovské koncepce posmrtného života vzrůstá během vlády 5. dynastie.

Nejstarší zobrazení Usira pochází z 5. dynastie. Tehdy je zobrazen jako muž s božskou parukou, nicméně obvykle je zobrazován jako muž v mumiformní podobě, na hlavě mívá Bílou korunu Horního Egypta. Od Nové říše se objevuje s korunou atef, Bílou korunou doplněnou dvěma pery a beraními rohy. Mívá i další atributy královského úřadu jako např. důtky a žezlo. Jeho kůže je většinou černá nebo zelená, což souvisí s jeho chtonickými aspekty, a také vzkříšením, neboť se jednalo o barvy černého nilského bahna, země a nově vyrašivších rostlin. Dalším z jeho symbolů byl sloup džed, hieroglyf znamenající trvání a stálost, považovaný také za Usirovu páteř. U posmrtného soudu bývá zobrazen na podstavci ve tvaru hieroglyfu maat, znamenajícím řád maat, spravedlnost a pravdu. (s. 118 - 123)^[2]

Egyptští bohové

Mýty a funkce

Usir se měl zrodit na místě zvaném Rasetau, což bylo označení pro memfidskou nekropoli na západním břehu Nilu, a přeneseně tedy pro říši mrtvých. Původně mohl být možná božstvem vegetace a plodnosti, který tak měl vztah k zemi a půdě, případně i nilskými záplavami, ale spojování Usira se zemědělstvím jako takovým se objevuje až v dobách pozdějších. (s. 118 - 123)^[2] Možná je tak původní charakter tohoto boha spojen spíše s královskou zádušní teologií. (s. 180 - 188)^[3]

Jeho původní charakteristiku není snadné určit, neboť během egyptských dějin se jeho charakter proměňoval a Usir na sebe přejímal různé další funkce a epiteta, případně do sebe asimiloval aspekty dalších božstev, zvláště těch, která měla nějaké vazby na podsvětí a smrt, např. Sokara nebo **Chontamentiho**, ale také **Andžteje**, boha uctívaného v Busiridě jako pozemského vládce, který byl po smrti vzkříšen, a který mívá totožné atributy jako později Usir.

Zřejmě nejznámějším Usirovým přívlastkem bylo jméno Wennefer (řecky Onofris), znamenající "Ten, který zůstává svěží/mladý/dobry".

Identifikace panovníka a zemřelých s Usirem

Usir byl také spojován s panovníkem, který byl za života vtělením Hora a po smrti se stával Usirem. Už v Textech pyramid je Usir mnohokrát zmíněn, a také už zde je v mnohých říkáních ztotožňován s panovníkem.^[4]^[zdroj?] Později, kdy texty pro dosažení zásvěti nepoužíval už pouze

panovník, se z identifikace zemřelého s Usirem stává běžný koncept, který se udržel až do konce staroegyptských dějin.

Usir jako soudce v podsvětí

Už v Textech pyramid se objevuje motiv, že zemřelý (panovník) musí uniknout Usirovým nástrahám, a v Textech rakví se objevují Usirovi kati či Usirovi rybáři, kteří plní funkci vyslanců Usira^[5]^[zdroj?], a jejich úkolem je chytat zemřelé, kteří nemají dostatečné znalosti nebo morální kvality, a nemohou tak vstoupit do zászvětí. V některých textech se dokonce objevují prosby k Reovi, aby zemřelého před Usirem ochraňoval. (s. 118 - 123)^[2] V pozdější tradici vystupuje Usir jako nejvyšší soudce u pomsrtného soudu, před kterým musel každý zemřelý obstát.

Usirova smrt a vzkříšení

Narážky na usirovský mýtus se objevují už v Textech pyramid, nicméně jedná se jen o útržkovité informace (jejich kontext byl zřejmě Egypťanům dostatečně znám, a nebylo tedy třeba mýtus podrobně popisovat). Nejúplnější verzi příběhu známo od řeckého spisovatele Plútarcha, ta se ale zřejmě od původní varianty v mnoha aspektech liší.^[6]

Mýtus vypráví o zavraždění Usira jeho bratrem Sutechem, který jej zavřel do truhly či rakve a hodil do Nilu, připadaně ještě rozsekal na 14 kusů. Jeho manželka a sestra Eset se ho spolu s jejich další sestrou Nebthet vydaly hledat. Pak jej Eset oživila pomocí kouzel a počala s ním jejich syna, boha Hora. Usir ovšem nebyl vzkříšen úplně, a tak zatímco se Eset s Horem skryli v houštinách delty před Sutechem, Thovt a Anup připravili Usira k pohřbu a přechodu do zászvětí.

Egyptští bohové

Tak se Usir stal vládcem říše mrtvých. K tomuto mýtu ovšem existuje mnoho různých variant, podle některých (např. dle pap. Salt 835) nebyl Usir zavražděn Sutechem, ale Gebem.^[7]

Spojitost se slunečním božstvem

Zvláště od Nové říše je Usir spojován s Reem a jeho každonočním putováním podsvětní říší. Usir je spojován s mrtvým tělem slunečního boha, a objevuje se pak v synkretické podobě jako Re-Usir. Héliopolskými kněžími byl Usir také začleněn do héliopolského Devatera v rámci místní kosmogonie.^[3]

Usir jako Orion

Staří Egypťané spojovali Usira také se souhvězním **Orion**, egyptsky **Sah**. Tato hvězda zůstává při své pouti nebesy sedmdestá dní pod obzorem, což Egypťané spojovali s dobou spočinutí zemřelého a dobou mumifikačních obřadů. Hvězda **Sirius** (egyptsky **Sopdet**), která vychází před Orionem, pak byla spojována s Usirovou manželkou Eset, která je vyvádí z podsvětí a vede k novému životu. (s. 197)^[8]

Usir a Atum na konci světa

Podle některých egyptských textů (např. Texty rakví 1130, Kniha mrtvých 175) se na konci světa opět vše propadne do praoceánu Nu, ve kterém zbydou jen Atum a Usir v podobě hadů. Přesný výklad těchto textů je ovšem nejasný.

Kult

Kromě významné spojitosti s královským úřadem je Usir už ve 4.dynastii doložen také na obětních formulích v soukromých hrobkách, a během 5. dynastie se vyskytje jako důležitý bůh zásvětí a zádušního kultu.

V mnoha egyptských městech byla uctívána místa Usirova pohřbu (případně místa, kde byla pohřbena některá část jeho těla).

Často bývá Usir spojován především s dolnoegyptskými městy, jeho velmi častým titulem je např. "pán Džedu", tj. Busiridy. Právě v Busiridě se nacházel jeden z jeho nejstarších chrámů, doklady o něm jsou dochovány už z nápisů ze Staré říše. Bývá označován ale i jako "pán Abydu", a na vztah k Hornímu Egyptu ukazuje i jeho Bílá koruna. Hrobka panovníka 1.dynastie Džera, nacházející se v Abydu, byla považována za **Usirův hrob** a stala se významným centrem jeho kultu. V Abydu se nachází také **Osireion**, chrám vybudovaný panovníkem Sethim I., s podzemními místnostmi, které obklopuje voda. V souvislosti s abydoským kultem Usira se objevuje emblém jakési paruky s vysokými pery, vyzdvižený na tyči či holi, který byl později považován za Usirovu hlavu. V Abydu se také konala každoroční slavnost na počest Usira, přemáhajícího nepřátele.

Kultovní prostory spojované s Usirem se nacházely např. i v Karnaku, Memfidě, Héliopoli nebo Filae. (s. 197)^[8]

Egyptští bohové

Během Nové říše se v pohřební výbavě objevuje tzv. Usirovo lože, dřevěná deska v podobě ležícího Usira, do jejíž vyhloubeného vnitřku se nasypala hlína, a do té se zaseló obilí, které po vyklíčení představovalo nový život a zmrtvýchvstání Usira i dotyčného zemřelého.

Od Nové říše bývá Usir spojován s posvátným býkem Apidem (Hapi), který byl považován za jeho ba. Se spojení Usira s **Apidem** později vzniklo synkretické božstvo Serapis.

Usirův kult byl později populární i mezi Řeky, kteří je spojovali s Dionýsem a Hádem. (s. 180 - 188)^[3]

Odkazy

Reference

↑ Shalomi-Hen, R. 2006 : The writing of gods: the evolution of divine classifiers in the Old Kingdom. Wiesbaden: Harrassowitz

↑ Skočit nahoru k:2,0 2,1 2,2 Wilkinson, Richard H. 2003 :The complete gods and goddesses of ancient Egypt, London: Thames and Hudson.

↑ Skočit nahoru k:3,0 3,1 3,2 Janák, J. 2005 : Brána nebes: bohové a démoni starého Egypta, 1. vyd. Praha: Libri.

↑ Viz např. různé pasáže z PT 134 - 179.

↑ Lucarelli : 2010

↑ Plútarchos, a J Griffiths. 1970 : Plutarch's De Iside et Osiride. Cardiff: University of Wales Press.

↑ Pinch, G. 2004 : Egyptian mythology: a guide to the gods, goddesses, and traditions of ancient Egypt. New York: Oxford University Press.

↑ Skočit nahoru k:8,0 8,1 Janák, J. 2009 : Staroegyptské náboženství I: Bohové na zemi a v nebesích", Praha: Oikoymenh.

Wadžet

Jméno

Jméno bohyně **Wadžet** (též **Vadžet**, řecky **Útó**) znamená "Zelená", "Prosperující", "Trvající" nebo "Ta, která náleží papyru". Její jméno odkazuje na region Deltu, kde byla tato bohyně uctívána a jehož byla patronkou.

Ikonografie a sféry vlivu

Nejčastěji je tato bohyně zobrazována v podobě kobry, patronky Dolního Egypta.^[1] Může být ovšem také zobrazena v lidské podobě, někdy se objevuje i jako žena s hlavou lvice ^[2] a vzhledem k těsné spojitosti s bohyní Nechbet se také může objevovat i jako supice nebo okřídlený had^[3].

Mýty a funkce

Obě paní

Spolu se supí bohyní Nechbet, patronkou Horního Egypta, tvořila Wadžet dvojici ochranných bohyní, nazývaných Obě paní. Wadžet byla spojována s Dolním Egyptem a tedy také červenou dolnoegyptskou korunou, podobně jako Nechbet s hornoeegyptskou. Obě paní se tedy objevují v důležitých okamžicích, souvisejících s faraonem, např. při jeho zrození, ve scénách

korunovace, kdy každá z nich stojí po jedné panovníkově straně, ale např. také při důležitých bitvách. Objevují se také jako kojné nebo dokonce matky krále ^[4].

Samotná Wadžet se pak objevuje jako uraeus na panovníkově čele.

Obě paní bylo také jedním z královských jmen.

Ohnivá bohyně

Jelikož Wadžet měla ochrannou funkci a zároveň podobu hada, může vystupovat také jako jedna z bohyní v hadí podobě, které ochraňovaly egyptského panovníka a plivaly oheň proti jeho nepřítelům. V tomto aspektu může Wadžet vystupovat jako Reovo oko nebo jako jedna z nebezpečných bohyní ve lví podobě ^[5]

Ochránkyně

Především v Dendeře se Wadžet objevuje jako bohyně, která se starala o malého boha Hora, což ji spojuje také s bohyní Eset. ^[6] Pravděpodobně kvůli této roli ji Řekové ztotožňovali s bohyní Létó.

Kult

Hlavní kultovní centrum Wadžety bylo v dolnoegyptských městech Pe a Dep, známých pak jako Bútó. ^[8] Její kult byl spojen se svatyněmi, nazývanými per-nu, jejichž tvary byly posléze adaptovány např. na některé předměty pohřební výbavy. ^[9]

Obzvláště od 26. dynastie se stávají populárními amulety se zobrazením této bohyně.

Egyptští bohové

Reference

↑ Pinch 2002: 213

↑ Pinch 2002: 227

↑ Wilkinson 2003: 227

↑ Janák 2005: 188

↑ Wilkinson 2005: 227

↑ Wilkinson 2003: 227

↑ Janák 2005: 188

↑ Wilkinson 199: 297

↑ Janák 2005: 189-190

Literatura

Allen, J. P., 1988 : "Genesis in Egypt: the philosophy of ancient Egyptian creation accounts" New Haven(Conn.): Yale University.

Altmann, V. 2010: Die Kultfrevl des Seth: die Gefährdung der göttlichen Ordnung in zwei Vernichtungsritualen der ägyptischen Spätzeit (Urk. VI). Wiesbaden: Harrassowitz.

Andrews, C. 1994: Amulets of ancient Egypt, London, British Museum Press.

Armour, Robert A. 2001. Gods and Myths of ancient Egypt, rev. ed. Cairo; New York: American University in Cairo Press.

Assmann, J. 1972 : "Neith spricht als Mutter und Sarg", in: MDAIK 28,2,115-139.

Assmann, J. 2009 : Egyptian solar religion in the New Kingdom: Re, Amun and the crisis of polytheism, London: Routledge,.

Egyptští bohové

Assmann, Jan 2001. Maat. In Mabe, Jacob E. (ed.), Das Afrika-Lexikon: ein Kontinent in 1000 Stichwörtern, 363-364. Wuppertal; Stuttgart: Hammer; J. B. Metzler.

Baines, J., Lesko, L.H., Silverman D.P., Shafer, B. E.2009 : Náboženství ve starověkém Egyptě: bohové, mýty a náboženská praxe. 1. vyd. Neratovice: Verbum.

Bárta M., 2008: Život a smrt ve stínu pyramid : staroegyptská hrobka a společnost v době stavitelů pyramid Staré říše. Vyd. 1. Praha: Paseka.

Bedier, S. 1995 : Die Rolle des Gottes Geb in den ägyptischen Tempelinschriften der griechisch-römischen Zeit. Hildesheim: Gerstenberg.

Begelsbacher-Fischer, Barbara L. 1981. Untersuchungen zur Götterwelt des Alten Reiches: im Spiegel der Privatgräber der IV. und V. Dynastie. Orbis Biblicus et Orientalis 37. Freiburg (Schweiz); Göttingen: Universitätsverlag; Vandenhoeck & Ruprecht.

Belmonte, Juan Antonio, Miguel Angel Molinero Polo, and Noemi Miranda 2009. Unveiling Seshat: new insight into the stretching of the cord ceremony.

In Belmonte, Juan Antonio and Mosalam Shaltout (eds), *In search of cosmic order: selected essays on Egyptian archaeoastronomy*, 197-212. Cairo: Supreme Council of Antiquities Press.

Billing, N. 2002 : *Nut: the goddess of life in text and iconography*. Uppsala: vl. nákl.

Bleeker, C. J. 1973 : *Hathor and Thot: two key figures of the ancient Egyptian religion*. Leiden: Brill.

Bleeker, Claas Jouco, 1973: *Hathor and Thot: two key figures of the ancient Egyptian religion*. Leiden: Brill, *Studies in the history of religions*.

Bommas, Martin 2012. *Isis, Osiris, and Serapis*. In Riggs, Christina (ed.), *The Oxford handbook of Roman Egypt*, 419-435. Oxford: Oxford University Press.

Bonneau, D. 1964 : *La Crue du Nil: Divinité égyptienne, à travers mille ans d'histoire 332 av. –641 ap. J.–C., d'après les auteurs grecs et latins*.

Borghouts, J. F. 1973 : *The evil eye of Apophis*, in: *Journal of Egyptian Archaeology* 59. s. 114 - 150.

Egyptští bohové

Boylan, P.1922 :Thoth the Hermes of Egypt: a study of some aspects of theological thought in ancient Egypt. London: Milford.

Brandl, Helmut 2007. Unbekannte Schätze: zur Ikonographie der Göttin Bastet im Museum von Herriet Raznah. Isched 2007 (1), 13-19.

Breasted, James H. : 1901 „The philosophy of a Memphite priest“, Zeitschrift für ägyptische Sprache und Altertumskunde 39, s. 39 -54.

Budde, Dagmar 2000. Die Göttin Seschat. Kanobos, Forschungen zum griechisch-römischen Ägypten 2. Leipzig: Wodtke und Stegbauer.

Cauville, Sylvie 2016. Hathor "en tous ses noms". Bulletin de l'Institut Français d'Archéologie Orientale 115, 37-75.

Cintron, David A. 2007. Theology in the time of Djoser. Journal of the Society for the Study of Egyptian Antiquities 34, 15-22.

Claus, Benoît 2005. Osiris et Hapi: crue et régénération en Égypte ancienne. In Amenta, Alessia, Maria Michela Luiselli, and Maria Novella Sordi (eds), L'acqua nell'antico Egitto: vita, rigenerazione, incantesimo, medicamento; proceedings of the first International conference for young Egyptologists,

Italy, Chianciano Terme, October 15-18, 2003, 201-210. Roma: "L'Erma" di Bretschneider.

Colazilli, Alessandra 2014. The worship of Isis and Serapis in Nomentum (Rome): some epigraphic and archaeological evidence. *Journal of Ancient Egyptian Interconnections* 6 (2), 1-9

Derchain-Urtel, M. 1981 : Thot: à travers ses épithètes dans les scènes d'offrandes des temples d'époque gréco-romaine. Bruxelles: Fondation égyptologique reine Élisabeth.

Dijk, Jacobus van 2014. Het tempeldomein van de Egyptische godin Moet in Karnak. In Kaper, O. E. and J. G. Dercksen (eds), *Waar de geschiedenis begon: Nederlandse onderzoekers in de ban van spijkerschrift, hiërogliefen en aardewerk*, 301-315. Leiden: Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten.

Doxey, D. M. 2001 : "Anubis", In : Redford, D. B. (ed.) *The Oxford Encyclopaedia of Ancient Egypt I*, Oxford and New York.

Duquesne, T. 2005 : *The Jackal Divinities of Egypt I*. Darengo Publications.

Egyptští bohové

Eaton, Katherine 2015. Ptah's role as patron of craftsmen and the epithet "south-of-his-wall". *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Abteilung Kairo* 69, 73-78.

El-Sadeek, Wafaa; Abdel Razek, Sabah 2007 : Anubis, Upwawet, and Other Deities: Personal Worship and Official Religion in Ancient Egypt. American University in Cairo Press.

Enmarch, Roland 2013. Mortuary and literary laments: a comparison. In Enmarch, Roland and Verena M. Lepper (eds), *Ancient Egyptian literature: theory and practice*, 83-99. Oxford: Oxford University Press.

Feder, Frank 1998. Das Ritual saHa kA sHn.t als Tempelfest des Gottes Min. In Gundlach, Rolf and Matthias Rochholz (eds), 4. Ägyptologische Tempeltagung, Köln 10.-12. Oktober 1996: Feste im Tempel, 31-54. Wiesbaden: Harrassowitz.

Forbes, D. 1999. The Egyptian pantheon, third of a series: Hapi, essence of the Nile. *KMT* 10 (3), 52-55.

Forbes, Dennis C. 2001. The Egyptian pantheon, sixth of a series: Sekhmet - goddess of destruction. KMT 12 (4), 70-77.

Görg, Manfred 2002: Titus und Tithoes. Biblische Notizen 117, 19-21.

Goyon, Jean-Claude 2006. Le rituel du sHtp 4xmt au changement de cycle annuel: d'après les architraves du temple d'Edfou et textes parallèles, du Nouvel Empire à l'époque ptolémaïque et romaine. Bibliothèque d'étude 141. Le Caire: Institut français d'archéologie orientale.

Graindorge, C. 1994 : Le Dieu Sokar a Thebes Au Nouvel Empire, Otto Harrassowitz Verlag.

Graindorge, C. 2001 : "Sokar", In : Redford, D. B. (ed.)The Oxford Encyclopaedia of Ancient Egypt III, Oxford and New York.

Griffiths, J. G. 1966 : The origins of Osiris. Berlin: Hessling.

Hasanien, Azza Farouk 2001. Some comparative studies of the goddesses Nekhbet und Wadjet. The Journal of the Faculty of Archaeology 9 (1998), 17-27.

Egyptští bohové

Hasanien, Azza Farouk 2001. Some comparative studies of the goddesses Nekhbet und Wadjet. The Journal of the Faculty of Archaeology 9 (1998), 17-27.

Hays, H. M. 2011 :The Death of the Democratisation of the Afterlife, in Strudwick, N.; Strudwick, H. : Old Kingdom: New Perspectives. Egyptian Art and Archaeology 2750–2150 BC. Proceedings of a Conference at the Fitzwilliam Museum Cambridge, May 2009. Oxbow Books

Helck W. : 1972 : Der Text des "Nilhymnus". Kleine Ägyptische Texte Publisher. Wiesbaden

Hellu, J. E. 2001 : The presence of myth in Pyramid Texts, University of Toronto.

Hellu, J. E. 2001 : The presence of myth in Pyramid Texts, University of Toronto.

Hornung, E. 1983 : Conceptions of god in ancient Egypt: the one and the many. 1st ed. in GB. London: Routledge & Kegan Paul

Hornung, E. 1990 : The triumph of magic : The Sun god's victory over Apophis, In: The Valley of the Kings : Horizons of eternity, London and New York.

Hornung, E. 1990 : The triumph of magic : The Sun god's victory over Apophis, In: The Valley of the Kings : Horizons of eternity, London and New York.

Hornung, E. 1991: Der Ägyptische Mythos von der Himmelskuh. Universitätsverlag Freiburg Schweiz.

Hornung, E. 1991: Der Ägyptische Mythos von der Himmelskuh. Universitätsverlag Freiburg Schweiz.

Hornung, E. 1991: Der Ägyptische Mythos von der Himmelskuh. Universitätsverlag Freiburg Schweiz.

Hornung, E. 1999 : Akhenaten and the religion of the light, Ithaca and London.

Hornung, E. 1999 : The ancient Egyptian books of the afterlife. 1. publ. Ithaca: Cornell University Press

Egyptští bohové

Hymnus na Nil (Helck W. : 1972 : Der Text des "Nilhymnus". Kleine Ägyptische Texte Publisher. Wiesbaden).

Chassinat, É. G. : 1968 : Le mystere d'Osiris au mois de Khoiak. Caire: Institut Français d'Archéologie Orientale.

Janák, J. 2005 : Brána nebes: bohové a démoni starého Egypta, 1. vyd. Praha: Libri.

Kahl, J. 2004 : Religiöse Sprachensibilität in den Pyramidentexten und Sargtexten am Beispiel des Namens des Gottes Seth, In: Bickel, Susanne and Bernard Mathieu (eds), D'un monde à l'autre: Textes des Pyramides & Textes des Sarcophages. Actes de la table ronde internationale, "Textes des Pyramides versus Textes des Sarcophages", IFAO - 24-26 septembre 2001, 219-246. Le Caire: Institut français d'archéologie orientale.

Känel, F. von : 1984 : Les prêtres-ouâb de Sekhmet et les conjurateurs de Serket, Presses Universitaires de France.

Kaper, O. E. 2003 : The Egyptian god Tutu: a study of the sphinx-god and master of demons with a corpus of monuments. Leuven: Peeters, Orientalia Lovaniensia analecta.

Kaper, Olaf E. 2003. The god Tutu at Kellis: on two stelae found at Ismant el-Kharab in 2000. In Bowen, Gillian E. and Colin A. Hope (eds), The Oasis papers 3: proceedings of the Third International Conference of the Dakhleh Oasis Project, 311-321. Oxford: Oxbow.

Kniha mrtvých (Naville, E. 1886 "Das aegyptische Todtenbuch der 18. bis 20. Dynastie", Berlin: Verlag von A. Asher).

Köthen-Welpot, Sabine 2003 : Theogonie und Genealogie im Pantheon der Pyramidentexte. Habelts Dissertationsdrucke, Reihe Ägyptologie 6. Bonn: Rudolf Habelt.

Kousoulis P. 1999: Magic and Religion as Performative Theological Unity: the Apotropaic Ritual of Overthrowing Apophis, Ph.D. dissertation, University of Liverpool.

Kühn, Thomas 2002. Die Göttin Sachmet. Kemet 2002 (4), 30-34.

Egyptští bohové

Kühn, Thomas 2003. Der Chnum-Tempel in Esna in römischer Zeit. *Kemet* 2003 (1), 25-29.

Kühn, Thomas 2012. Die Erscheinungsformen der Göttin Maat: Darstellung einer weiblichen Gottheit in der altägyptischen Kunst. *Kemet* 2012 (2), 25-29.

Kucharek, Andrea 2010. Altägyptische Totenliturgien 4: Die Klagelieder von Isis und Nephthys in Texten der Griechisch-Römischen Zeit. *Supplemente zu den Schriften der Heidelberger Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse 22*. Heidelberg: Carl Winter.

Lange, Eva 2012. Das Fest der Bastet: archäologische Spuren eines altägyptischen Mythos'. *Isched* 2012 (2), 15-17.

Le Tiec, A. 2013 : Le temple de Toutou et l'histoire des manichéens à Kellis. *Journal of Coptic Studies* 15, 75-85.

Lesko, Barbara S. 1999. *The great goddesses of Egypt*. Norman: University of Oklahoma Press.

Lexa, F. 1996: *Staroegyptské čarodějnictví*. Praha: Anoma.

Lichtheim, Miriam 1980 : Ancient Egyptian literature : a book of readings III, Berkeley : University of California Press.

Luiselli, Maria Michela 2015. Early Mut(s): on the origins of the Theban goddess Mut and her cult. *Revue d'égyptologie* 66, 111-131.

Magdolen, D. 2005 : The development of the sign of the ancient Egyptian goddess Seshat down to the end of the Old Kingdom: analysis and interpretation. *Part one. Asian and African Studies* 14 (1), 45-55, (2), 196-227.

Málek, J. 1997 _ The cat in ancient Egypt. 1st published in paperback. London: British Museum Press.

Málek, J. 1997: *Kočka ve starém Egyptě*, Praha: Mladá Fronta.

Mallet, D. 1888 : *Le culte de Neit a Sais*. Paris: Ernest Leroux.

Mancini, Anna 2004. *Le mystère de Maat: déesse de la justice de l'ancienne Égypte*. Paris: Buenos Books International.

McBride, D.R. 2001 : "Nun", In : Redford, D. B. (ed.) *The Oxford Encyclopaedia of Ancient Egypt I*, Oxford and New York.

Egyptští bohové

McFARLANE, Ann, *The God Min to the End of the Old Kingdom*, Sydney, The Australian Centre for Egyptology, 1995 = The Australian Centre for Egyptology Studies, 3. (15 x 21 cm; XII, 404 p., tables, pl.).

Meltzer, Edmund S. 1998. Seshat and her sacred craft. *Seshat* 1, 4-8.

Mikhail, L. B. 1984 : *The Festival of Sokar: An Episode of the Osirian Khoiak Festival*, Göttinger Miszellen 82.

Miosi, Frank T. 1982. God, fate and free will in Egyptian wisdom literature. In Kadish, Gerald E. and Geoffrey E. Freeman (eds), *Studies in philology in honour of Ronald James Williams: a festschrift*, 69-111. Toronto: The Society for the Study of Egyptian Antiquities by Benben Publications..

Mojsova, Bojana 2005 : *Osiris: death and afterlife of a god*. 1. publ. Malden: Blackwell.

Morenz, L. 2004 : *Apophis: On the Origin, Name, and Nature of an Ancient Egyptian Anti-God*, In : *Apophis: On the Origin, Name, and Nature of an Ancient Egyptian Anti-God* Ludwig D. Morenz *Journal of Near Eastern Studies* Vol. 63, No. 3 (July 2004).

Myśliwiec, K. 1978: Studien zum Gott Atum. Band I, Die heiligen Tiere des Atum. Gerstenberg.

Myśliwiec, K. 1979 : Studien zum Gott Atum. Band II, Name, Epitheta, Ikonographie. Gerstenberg.

Neal, Jody 2010. Life and death of the sacred cats of Bastet. KMT 21 (2), 79-82.

O'Connor, D. B. 20009 : Abydos: Egypt's first pharaohs and the cult of Osiris. London: Thames & Hudson.

Pfeiffer, Stefan 2008. The god Serapis, his cult and the beginnings of the ruler cult in Ptolemaic Egypt. In McKechnie, Paul and Philippe Guillaume (eds), Ptolemy II Philadelphus and his world, 387-408. Leiden: Brill.

Piccione, P. A. 1990 : Mehen, Mysteries, and Resurrection from the Coiled Serpent, In: Journal of the American Research Center in Egypt Vol. 27, (1990), 43-52.

Pinch, G. 2002 : Handbook of Egyptian mythology. Handbooks of World Mythology. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO.

Egyptští bohové

Pinch, G. 2004 : Egyptian mythology: a guide to the gods, goddesses, and traditions of ancient Egypt. New York: Oxford University Press.

Plútarchos, a J Griffiths. 1970 : Plutarch's De Iside et Osiride. Cardiff: University of Wales Press.

Quaegebeur, J. 1991 : Le culte de Boubastis - Bastet en Egypte gréco-romaine, In : Delvaux L.; Warmenbol, E. : Les divins chat d'Egypte. Leuven. pp. 117–27.

Quertinmont, Arnaud (ed.) 2016. Dieux, génies et démons en Égypte ancienne: à la rencontre d'Osiris, Anubis, Isis, Hathor, Rê et les autres. Paris: Somogy éditions d'art.

Radwan, Ali 2003. Nekhbet with Wadjet or Isis with Nephtys: the lasting concept of two goddesses in ancient Egypt. In Grimal, Nicolas, Amr Kamel, and Cynthia May-Sheikholeslami (eds), Hommages à Fayza Haikal, 217-224. Le Caire: Institut français d'archéologie orientale.

Raven, M. 2012 : Egyptian magic: the quest for Thoth's Book of Secrets. Cairo: American University in Cairo Press.

Redford, D. B. 1997 : Akhenaten: the heretic king. 1. publ. in Egypt in 1989, 3. print. Princeton: Princeton University Press.

Richter, Barbara A. 2016. The theology of Hathor of Dendera: aural and visual scribal techniques in the Per-Wer sanctuary. Wilbour studies in Egyptology and Assyriology 4. Atlanta, GA: Lockwood Press.

Roberts, A. 2000 : My Heart My Mother: Death and Rebirth in Ancient Egypt. NorthGate Publishers.

Rosenow, Daniela 2008. The great temple of Bastet at Bubastis. Egyptian Archaeology 32, 11-13.

Rotsch, Holger 2005. The primeval ocean Nun and the terminology of water in ancient Egypt. In Amenta, Alessia, Maria Michela Luiselli, and Maria Novella Sordi (eds), L'acqua nell'antico Egitto: vita, rigenerazione, incantesimo, medicamento; proceedings of the first International conference for young Egyptologists, Italy, Chianciano Terme, October 15-18, 2003, 229-239. Roma: "L'Erma" di Bretschneider.

Egyptští bohové

Shalomi-Hen, R. 2006 : The writing of gods: the evolution of divine classifiers in the Old Kingdom. Wiesbaden: Harrassowitz

Shaw, I. 2010: Dějiny starověkého Egypta. Praha.

Shorter, A.W. 1935, The God Nehebkau, In: The Journal of Egyptian Archaeology Vol. 21, No. 1, s. 41-48

Schilm, P. 1998 : Der Osiris-Mythos als Medium von Lebensführung und Lebensdeutung. Hamburg: Verlag Dr. Kovac

Schott S., 1929: Bücher und Sprüche gegen den Gott Seth, in :Urkunden mythologischen Inhalts / bearb. von Siegfried Schott - Leipzig : Hinrichs, 1929-1939, Heft I – II [Urkunden des ägyptischen Altertums ; Abt. 6]. Texty pyramid(Sethe, K. H. : 1922 "Die altaegyptischen Pyramidentexte: nach den Papierabdrücken und Photographien des Berliner Museums, I-IV" Leipzig: Hinrichs'sche Buchhandlung).

Spieser, Cathie 2011. Meskenet et les sept Hathors en Égypte ancienne. In Hennard Dutheil de la Rochère, Martine and Véronique Dasen (eds), Des Fata

aux fées: regards croisés de l'Antiquité à nos jours, 63-92. Lausanne: Université de Lausanne.

Spor Hora se Sutechem (Gardiner, A. 1932 : Late-Egyptian stories. Bruxelles: Fondation Égyptologique Reine Élisabeth).

Stevens, A. 2006 : Private religion at Amarna: the material evidence. Oxford, England: Archaeopress.

Texty pyramid (Sethe, K. H. : 1922 "Die altaegyptischen Pyramidentexte: nach den Papierabdrücken und Photographien des Berliner Museums, I-IV" Leipzig: Hinrichs'sche Buchhandlung).

Texty rakví(Buck, Adriaan de 1935 – 61 : The Egyptian Coffin texts, I – VII, Chicago: University of Chicago Press).

Tobin, V. A. 2001 : "Tefnut", In : Redford, D. B. (ed.)The Oxford Encyclopaedia of Ancient Egypt II, Oxford and New York.

Tobin, V.A. 2001 : "Amun and Amun-Re", In : Redford, D. B. (ed.)The Oxford Encyclopaedia of Ancient Egypt I, Oxford and New York.

Egyptští bohové

Tower Hollis, S. 1995 : 5 Egyptian Goddesses in the Third Millenium B.C.: Neith, Hathor, Nut, Isis, Nephthys, In: KMT: Journal of Ancient Egypt 5/4.

Velde, Herman te 1967. Seth, god of confusion: a study of his role in Egyptian mythology and religion. Probleme der Ägyptologie 6. Leiden: Brill.

Verner, M. - Bareš, L. - Vachala, B.: 1997. Ilustrovaná encyklopedie starého Egypta. Praha.

Verner, M. 2014: Der Gott Ptah und die memphitische Theologie. Sokar 29, 20-29.

Verner, M., 2010: Chrám světa: svatyně, kulty a mysteria starověkého Egypta. Praha: Academia.

Werner, E. K. : 1985 : The god Montu : From the earliest attestations to the end of New Kingdom, Yale University.

Werner, E.K. 2001: Montu in : The Oxford Encyclopedia of Ancient Egypt, vol 2, p. 435-436.

Westcar papyrus (Buck, Adriaan de, 1968 : "Egyptian reading book" Leyden, Nederlandsch Instituut voor het Nabije Oosten) .

Nederlandsch Instituut voor het Nabije Oosten).

Wilkinson, Richard H. 2003 :The complete gods and goddesses of ancient Egypt, London: Thames and Hudson.

Wilkinson, T. A. H. 1999: Early dynastic Egypt. London: Routledge

Willems, Harco 1996 : The Shu-spells in practice. In Willems, Harco (ed.), The world of the Coffin Texts: proceedings of the symposium held on the occasion of the 100th birthday of Adriaan de Buck, Leiden, December 17-19, 1992, 197-209. Leiden: Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten.

Zandee, J. 1992 : The Birth-giving Creator-god in Ancient Egypt, In: Lloyd A. B. (ed.) :Studies in Pharaonic Religion and Society, 169 - 185.